

ŠOLSKI CENTER VELENJE
POKLICNA IN TEHNIŠKA ŠOLA ZA STORITVENE DEJAVNOSTI
Trg mladosti 3, 3320 Velenje

MLADI RAZISKOVALCI ZA RAZVOJ ŠALEŠKE DOLINE

RAZISKOVALNA NALOGA

**FINANČNA (NE)PISMENOST MED DIJAKI ZAKLJUČNIH
LETNIKOV ŠOLSKEGA CENTRA VELENJE**

Tematsko področje: EKONOMIJA

Avtorice:

Petra Klavž, 4. letnik
Barbara Lampret, 4. letnik
Karmen Zabukovnik, 4. letnik

Mentorici:

Martina Omladič, univ. dipl. ekon.
Renata Vodlan, univ. dipl. ekon.

Velenje, 2008

I

Raziskovalna naloga je bila opravljena na Šolskem centru Velenje, Poklicna in tehniška šola za storitvene dejavnosti

Mentorici: Martina Omladič, univ. dipl. ekon., Renata Vodlan, univ. dipl. ekon.

Datum predstavitve:

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

II

- ŠD Šolski center Velenje, Poklicna in tehniška šola za storitvene dejavnosti, 2007/08
- KG finančna pismenost, finančne naložbe, finančne ustanove, osebni stečaj, finančni svetovalec
- AV KLAVŽ, Petra / LAMPRET, Barbara / ZABUKOVNIK, Karmen
- SA OMLADIČ, Martina / VODLAN, Renata
- KZ 3320 Velenje, SLO, Koroška 58
- ZA Šolski center Velenje, Poklicna in tehniška šola za storitvene dejavnosti, Velenje
- LI 2008
- IN FINANČNA (NE)PISMENOST MED DIJAKI ZAKLJUČNIH LETNIKOV
ŠOLSKEGA CENTRA VELENJE
- TD RAZISKOVALNA NALOGA
- OP V, 43 str., 7 s., 18 graf., 3 org., 4 prilog
- IJ SL
- JI sl/en
- AI Dandanes je upravljanje s financami zelo pomembno v življenju vsakega posameznika, saj pravilne odločitve pri naložbah pomenijo povečanje premoženja, slabe odločitve pa zmanjšanje ali celo izgubo celotnega premoženja. Obstaja veliko možnosti za naložbe, tako finančne kot nefinančne. Na žalost pa ljudje o možnostih naložb še zelo malo vedo. Tako vsaj pravijo raziskave, ki so objavljene v različnih finančnih revijah in časopisih. Prav zaradi tega smo se odločile, da raziščemo, koliko dijaki zaključnih letnikov Šolskega centra Velenje vedo o financah. V nalogi so predstavljeni pojmi, kot so: vrednostni papirji, osebni stečaj, finančni svetovalec, vzajemni skladi itd. Predstavile pa smo tudi Ljubljansko borzo vrednostnih papirjev, banke in borzno-posredniške hiše. S predstavniki finančnih ustanov smo opravile tudi intervjuje, ki so bili namenjeni spoznavanju načina poslovanja, hkrati pa smo želele izvedeti, koliko mladi vedo o financah. Tudi same smo preizkusile naše znanje s področja financ, zato smo poprosile predstavnike, s katerimi smo opravile intervju, da nam predstavijo možnosti naložb in razložijo, kako pričeti z varčevanjem ter kako izpolniti obrazce, ki so pri tem potrebni. Med dijaki zaključnih letnikov Šolskega centra Velenje smo izvedle anketo, ki nam je bila osnova za analizo o tako imenovani finančni (ne)pismenosti. Pri anketi nas je zanimalo, kakšni so viri njihovih finančnih sredstev, na kakšen način ravnajo z njimi ter katere oblike finančnih naložb poznajo.

KEY WORD DOCUMENTATION

III

- ND Šolski center Velenje, Poklicna in tehniška šola za storitvene dejavnosti, 2007/08
- CX financial literacy / financial investments / financial institutions / personal bankruptcy / financial adviser
- AU KLAVŽ, Petra / LAMPRET, Barbara / ZABUKOVNIK, Karmen
- AA OMLADIČ, Martina / VODLAN, Renata
- PP 3320 Velenje, SLO, Koroška 58
- PB ŠCV, PTŠSD
- PY 2008
- TI ABSTRACT OF RESEARCH WORK "FINANCIAL (IL)LITERACY AMONG THE STUDENTS OF FINAL GRADES AT THE SCHOOL CENTRE VELENJE"
- DT RESEARCH WORK
- NO V, 43 p., 7 p., 18 fig., 3 org., 4 encl.
- LA SL
- AL sl/en
- AB Financial management is nowadays very important in a person's life since right decisions in investments result in increasing of property, bad decisions however result in decreasing or even loss of the whole property. There are many financial as well as unfinancial investment possibilities. Unfortunately, people's knowledge about the investments is still very poor. This is what researches in different financial magazines and newspapers have shown. That is why we have decided to find out how much the students in final grades of the School Centre Velenje know about the finances. In our research work the following notions have been presented: securities, personal bankruptcy, financial adviser, mutual funds etc. We have also presented the Ljubljana Stock Exchange, banks, and Stock Brokerage Houses. We have interviewed the representatives of financial institutions in order to get to know the methods of operation and also to find out how much young people know about finances. At the same time we have found out what our knowledge about finances is. That is why we asked the representatives to tell us about the investment possibilities and explain how to start saving up and how to fill in the forms needed for this purpose. We have carried out a survey among the students of final grades at the School Centre Velenje. The survey was a basis for the analysis of the so called financial il/literacy. Our interest in the survey was focused on sources of financial means, the ways of managing with them and what kind of financial investments they are familiar with.

KAZALO

IV

Ključna dokumentacijska informacija	II
Key word documentation	III
Kazalo	IV
Kazalo slik, grafov, organigramov in prilog	V
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	1
2.1 Finančna pismenost	1
2.1.1 Osebni stečaj	2
2.2 Denar	4
2.2.1 Zgodovina nastanka denarja	4
2.2.2 Razvoj denarja na Slovenskem	5
2.3 Finančne ustanove	5
2.3.1 Banke	5
2.3.2 Borzno-posredniške hiše	7
2.3.3 Ljubljanska borza vrednostnih papirjev	8
2.4 Finančne naložbe	11
2.4.1 Delnice	12
2.4.2 Obveznice	13
2.4.3 Vzajemni skladi	14
2.4.4 Zakladna menica	15
2.5 Finančni svetovalec	15
3 METODOLOGIJA	17
4. REZULTATI	17
4.1. Anketni vprašalnik	17
4.2. Rezultati ankete	20
4.2 Intervjuji	27
4.2.1 Abanka Vipa, d. d.	27
4.2.2 Raiffeisen banka, d. d.	31
4.2.3 Borzno-posredniška hiša Medvešek Pušnik, d.d.	33
5 RAZPRAVA	34
6 ZAKLJUČEK	36
7 POVZETEK	36
8 ZAHVALA	37
9 PRILOGE	37
10 VIRI IN LITERATURA	42

KAZALO SLIK, GRAFOV, ORGANIGRAMOV IN PRILOG

V

Kazalo slik

Slika 1: Evropska valuta evro, ki je plačilno sredstvo tudi v Sloveniji.....	5
Slika 2: Ljubljanska borza vrednostnih papirjev	8
Slika 3: Slovenski borzni indeks	9
Slika 4: Slovenski blue chip indeks.....	9
Slika 5: Logotip Abanke Vipa, d.d.....	28
Slika 6: Logotip Raiffeisen banke, d.d.....	31
Slika 7: Logotip borzno-posredniške hiše Medvešek Pušnik, d.d.....	33

Kazalo grafov

Graf 1: Gibanje indeksa PIX, za obdobje od 18.02.2007 do 17.03.2008.....	10
Graf 2: Gibanje indeksa BIO, za obdobje od 18.02.2007 do 17.02.2008	10
Graf 3: Slovenski borzni indeks ter promet rednih delnic od 1.1.2007 do 31.12.2007	11
Graf 4: Primerjava indeksa SBI 20 s tečajem delnice Telekomoma od marca 2007 do februarja 2008	13
Graf 5: Gibanje vzajemnega sklada KD Galileo	14
Graf 6: Šole, ki jih obiskujejo dijaki	20
Graf 7: Viri denarnih prejemkov, ki jih imajo dijaki	21
Graf 8: Načini, s katerimi dijaki poslujejo s svojim denarjem.....	21
Graf 9: Načini, s katerimi so se dijaki naučili ravnati z denarjem	22
Graf 10: Potrošnja prihodkov	22
Graf 11: Varčevanje dijakov	23
Graf 12: Kaj dijaki storijo z neporabljenim denarjem.....	23
Graf 13: Vrste finančnih naložb, ki jih dijaki poznajo	24
Graf 14: Vrste vrednostnih papirjev, za katere so dijaki že slišali.....	25
Graf 15: Mnenje dijakov, glede na vrsto vrednostnih papirjev, ki so najbolj donosni	25
Graf 16: Naložba denarja v eno izmed finančnih naložb, da ali ne.....	26
Graf 17: Finančni svetovalec.....	26
Graf 18: Informacije, ki bi jih dijaki iskali o finančnih naložbah	27

Kazalo organigramov

Organigram 1: Prikaz namenskega varčevanja	29
Organigram 2: Prikaz ježkovskega varčevanja.....	29
Organigram 3: Prikaz razrednega varčevanja	30

Kazalo prilog

Priloga 1: Splošna pogodba o borznem posredovanju	38
Priloga 2: Prodajno naročilo.....	39
Priloga 3: Nakupno naročilo	40
Priloga 4: Izjava	41

1 UVOD

Upravljanje s financami je zelo pomembno v življenju vsakega posameznika, saj pravilne odločitve pri naložbah pomenijo povečanje premoženja, slabe odločitve pa zmanjšanje ali celo izgubo celotnega premoženja. Obstaja veliko možnosti za naložbe, tako finančne kot nefinančne. Na žalost pa ljudje o možnostih naložb še zelo malo vedo. Tako vsaj pravijo raziskave, ki so objavljene v različnih finančnih revijah in časopisih.

Odločile smo se, da med dijaki zaključnih letnikov Šolskega centra Velenje (ŠCV) raziščemo, koliko vedo o financah ter kakšne so njihove dosedanje izkušnje z varčevanjem. Med njimi smo opravile anketo, s katero smo hotele potrditi ali ovreči postavljene hipoteze. Obiskale smo tudi nekatere finančne ustanove, kjer so nam predstavili možnosti varčevanj oz. naložb ter nam razložili, kakšen je postopek.

Predvidevale smo, da mladi premalo vedo o financah in vrstah finančnih naložb ter da še zelo malo varčujejo. Prav zaradi tega smo si postavile naslednje hipoteze:

- Dijaki zaključnih letnikov Šolskega centra Velenje zelo malo varčujejo preko finančnih ustanov.
- Dijaki ne poznajo vseh možnosti finančnih naložb.
- Dijaki Poklicne in tehniške šole za storitvene dejavnosti poznajo več možnosti naložb kot dijaki ostalih šol Šolskega centra Velenje.
- Dijaki zelo malo obiskujejo finančne ustanove, saj večino naložb zanje opravijo starši.

2 PREGLED OBJAV

2.1 Finančna pismenost

Ko govorimo o financah, večina ljudi pomisli le na porabo sredstev, ki so jim na voljo. Vendar pa to obsega izredno široko področje, ki od posameznika zahteva določeno količino znanja. Temu znanju pravimo finančna pismenost, ki ni nič drugega, kot »znati upravljati osebne finance«.

Ker finance niso predmet, ki bi ga poučevali v osnovni in srednji šoli, pa je stopnja finančne pismenosti mnogo manjša, kot bi pričakovali. Večina ljudi ima pomanjkljivo znanje o financah, kar pomeni, da se v življenje poda tako, kot da bi vse življenje vozili avtomobil brez vozniškega izpita. Nepoznavanje financ imenujemo finančna nepismenost, ki pa je lahko nevarna, saj lahko povzroči izgubo celotnega premoženja.

Denar predstavlja zelo pomembno vlogo v življenju vsakega posameznika, vendar se večina ljudi tega ne zaveda. V dnevnem časopisju je na voljo dovolj informacij, velika pa je tudi ponudba izobraževanj o osebnih financah, vendar ljudje premalo prebirajo časopisne članke, izobraževanj s tega področja se pa skoraj ne udeležujejo. Sicer je ugotovljeno, da se finančna pismenost izboljšuje.

Kakšen je pomen finančne pismenosti za kariero posameznika nam pove naslednja formula:
USPEŠNA KARIERA = primerna znanja + dobro delo + finančna pismenost

Prvo raziskavo o finančni pismenosti med Slovenci je opravila družba Moje premoženje. Izsledki raziskave so bili objavljeni na spletni strani časopisa Finance. Anketiranci so bili razdeljeni v različne starostne skupine, vprašanja pa so bila povzeta po podobni anketi v Združenih državah Amerike in so bila naslednja:

- Ali verjamete, da lahko z dobrim upravljanjem in majhnimi mesečnimi zneski ustvarite veliko premoženje?
- Imate izdelan finančni načrt, ki vam pomaga doseči vse pomembne življenjske cilje?
- Ali ste poskrbeli za varnost in zaščito dohodka in premoženja?
- Ali ste poskrbeli za dodatno pokojnino?
- Ko investirate, preverite tveganje, stroške, možne zaslužke in davčno obremenitev?
- Ali redno mesečno varčujete fiksni znesek?

Kot finančno pismene so smatrali tiste, ki so pozitivno odgovorili na vsa anketna vprašanja. Takšnih je bilo samo 2 % anketiranih. Delno finančno pismenih je bilo 39 %, finančno nepismenih pa 59 %. Ugotovljeno je bilo, da so najbolj pismeni v starostni skupini med 40 in 44 let ter v starosti pod 20 let. Izrazito nepismeni so v skupini od 25 do 29 let, od 35 do 39 let, od 45 do 49 let ter od 55 do 59 let.

Vedno širša je na slovenskem trgu ponudba glede naložbenih možnosti. Veliko je informacij v časopisih, revijah in na spletnih straneh, veliko je tudi strokovne literature. Osrednji televizijski dnevnik poroča o dogajanju na Ljubljanski borzi, prav tako druge informativne oddaje. Vprašanje pa je, koliko ljudi te novice spremlja. V zadnjem času se pojavljajo tudi pravi finančni svetovalci, ki jih Združene države Amerike in zahodna Evropa poznata že dolgo.

Finančna pismenost ne pomeni, da zna posameznik samostojno upravljati s financami. Potrebno je vedeti, kakšne so možnosti razporeditve lastnega premoženja, koliko je posameznik pripravljen tvegati ter si znati narediti finančni načrt. Ob vsem tem pa si je potrebno znati poiskati pravega finančnega svetovalca.

2.1.1 Osebni stečaj

Posledica finančne nepismenosti je osebni stečaj. Precej je v današnjem času ljudi, ki se zadolžijo preko svojih sposobnosti. Posledica prezadolženosti so velike osebne in družinske tragedije, saj ljudje na ta način izgubijo vse svoje premoženje, svoje obveznosti pa lahko poravnajo tudi vse svoje življenje. Prav zaradi tega je bil sprejet zakon, ki omogoča osebni stečaj. Osebni stečaj je način razbremenitve dolžnika fizične osebe, ki ne opravlja nobene pridobitne dejavnosti, kar pomeni, da nima registriranega podjetja. Kot posebna prilagojena oblika klasičnega stečajnega postopka, ki je značilen za podjetja, ki zaidejo v težave, pozna številne poenostavitve in posebnosti.

Zloraba osebnega stečaja

Pomislek je, da bi se osebni stečaji lahko ponavljali v škodo upnikov. Zakonodajalec ne predvideva posebej, da bi bil dolžnik po opravljenem osebnem stečaju od pravnomočnosti

sodne odločbe, s katero se odpustijo prejšnji dolgovi, pod posebnim nadzorom. Vendar pa se stvari spremenijo, če bi se pozneje ugotovilo, da je bil institut osebnega stečaja zlorabljen. Lahko bi se denimo izkazalo, da je dolžnik sodišču posredoval napačne podatke ali pa poskušal izkoristiti osebni stečaj za oprostitev dolgov ali nekaterih obveznosti, ki bi jih lahko plačal. V tem primeru so v zakonu predvidena sredstva obnove postopka oziroma začetka izpodbijanja odločbe o končanem osebnem stečaju. Posledice bodo enake, kot če bi dolžnik poskušal premoženje prikriti s prenosom na druge pravne ali fizične osebe, in bi ga kasneje izkoristil pri novem podjetniškem poslovanju.

Osebni stečaj ima prednosti, kot so:

- Zaradi pritiska številnih upnikov je dolžnik pod stresom in osebni stečaj ta stres ublaži.
- Tretja stran po objavi stečaja prevzame odločanje, administracijo in postopek plačevanja dolgov.
- Če bi se dolžnik odločil za katero od drugih načinov poravnave, bi običajno plačal več, kot pri osebnem stečaju.
- Upniki bodo dobili manj denarja, kot jim dolguje dolžnik, in se morajo s tem dejstvom tudi sprijazniti.
- Običajno se večji del dolgov odpiše, ko so enkrat v postopku, upniki pa ne morejo kasneje zahtevati plačila.

Slabosti osebnega stečaja pa so:

- Večji del oprijemljivega premoženja bo dolžnik izgubil.
- Lastniški delež bo prodan, če ima dolžnik lastniški delež v svojem domu, saj se unovči vse, kar ni vzeto iz izvršbe. Delež se bo prodal, saj ga je mogoče zarubiti.
- Podjetje bo prodano, če je dolžnik lastnik podjetja.
- Če dolžniku sodišče ne da soglasja, dolžnik ne more odpreti transakcijskega računa, najeti posojila ali dati poročstva niti se ne more odpovedati dediščini ali drugim premoženjskim pravicam.
- Pregledati je potrebno vse finančne transakcije dolžnika, dolžnik pa se mora s tem sprijazniti.
- Dolžnik mora vsakršno spremembo, ki se nanaša na njegovo premoženje in naslov prebivališča, sporočiti stečajnemu upravitelju.
- Nekaterе terjatve ne morejo biti odpisane, na primer obveznosti vzdrževanja.
- Upnik lahko za poplačilo dolga še vedno terjata tiste, ki niso v postopku osebnega stečaja, če je dolžnikov na enem dolgu več. Osebni stečaj ne vpliva na poroke, ki morajo v celoti plačati dolg (denimo porok na menici ali drugi zavezanec na menici). Osebni stečaj zajema le individualnega dolžnika in se ne oprusti dolg kot tak, temveč obveznost posameznika.

2.1.2 Kako naučiti otroke ravnanja z denarjem?

Otroci se z denarjem srečajo že v najzgodnejših letih. Prvi način varčevanja je hranilnik, ki bi ga vsak otrok moral imeti. Zelo pogosta je tudi oblika varčevanja preko računa, ki ga starši ali bližnji sorodniki odprejo ob otrokovem rojstvu. Prav je, da otrok skupaj s starši obiskuje banko, kamor nosi izpraznit hranilnik, v katerega je dal svoje prihranke.

V osnovni šoli postane otrok že pravi potrošnik. Skupaj s starši kupuje šolske potrebščine, oblačila, prehrabene priboljške. Pri nakupovanju naj mu bodo starši za vzgled. Otroci namreč ves čas opazujejo in spremljajo varčevalne in potrošniške navade staršev. Pri tem opazijo, ali starši vse mesečne prihodke sproti porabijo ali celo najamejo kredite ali pa načrtno porabljajo denar in redno tudi varčujejo.

Starši lahko pri otrocih razvijejo denarno disciplino tako, da postavijo varčevanje kot pogoj za žepnino. Pri banki naj ima otrok odprt varčevalni račun, o katerem mora biti poučen. Seznaniti se je tudi potrebno o kratkoročnih in dolgoročnih varčevanjih. Predvsem kratkoročne oblike varčevanj naj bodo namenske. Otrok se naj skupaj s starši odloči, za katero stvar bo varčeval kratkoročno (kolo, mobilni telefon, računalnik ...). Kot dolgoročno obliko varčevanja pa lahko starši izberejo varčevanje za študijska leta ali podobno, o čemer naj bo otrok tudi poučen.

Prav je, da otroke uvedemo tudi v poslovanje z vrednostnimi papirji. Otrok se naj pretvarja, da je za večji znesek na borzi kupil delnice, ki si jih sam izbere. Dnevno naj spremlja tečaj v časopisu ali na internetu.

V najstniških letih, ko otrok prične s honorarnimi deli, naj ga starši spodbujajo k vlaganju v vzajemne sklade. Starši bi lahko bili tudi otrokov sponzor, kar pomeni, da bi poleg otroka tudi starši del sredstev plačevali v vzajemni sklad. Tako bi otrok ob osamosvojitvi imel privarčevan že kar lep znesek, ki bi mu bil osnova za pričetek samostojnega življenja.

2.2 Denar

2.2.1 Zgodovina nastanka denarja

Kdaj se je pojavil denar, ni znano. Zagotovo so mejnik zgodovinski zapisi in iznajdba pisave. Pred zapisi arheološke najdbe kažejo na izvor človeka, delitev dela in razvoj civilizacij.

Sprva denarja niso potrebovali, ker ni bilo menjave. Plemena in kmečka gospodinjstva so proizvajala za lastne potrebe. Če so imeli presežke izdelkov, so jih med seboj zamenjali. Zatem se je razvila delitev dela in s tem se je povečala produktivnost, kar je povzročilo vedno več blaga na trgu. Menjava je postala zapletena in zamudna. Če so želeli dobiti željeno blago, so bile potrebne verižne menjave, kjer so se pogajali o vrednosti blaga. To je postalo prezahtevno, zato so si ljudje poiskali menjalnega posrednika. Menjava je s tem postala posredna, razpadla je na dva procesa, in sicer na prodajo in nakup. Iz menjalnega posrednika se je sčasoma razvil denar. Prvi denar so bili kovanci. Ob koncu srednjega veka se je zaradi manufaktur in industrije menjava razširila, zato so ljudje potrebovali več denarja. Nastal je papirnati denar.

2.2.2 Razvoj denarja na Slovenskem

Na naših tleh so denar sprva kovali Iliri in Kelti (4. st. pr. n. št.). Po naselitvi Rimljanov je bil v obtoku rimski denar. V času preseljevanja narodov so kovali malovredne bakrene novčiče predvsem Vzhodni Goti. V srednjem veku so se tukaj križali najrazličnejši denarni tokovi – od bizantinskih do nemških. Veliko so jih kovali tudi na naših tleh (že v 12. stoletju beneški novci). Celjski grofje so kovali denar po vzoru dunajskih pfeningov. Od 15. stoletja dalje je bil v obtoku krajcar, potem forint, za njim pa avstrijski tolar. V primorskih krajih je bil že od 13. stoletja razširjen beneški groš in kasneje dukat, imenovan tudi cekin, v času Italije pa lira. Z ustanovitvijo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS) in kasneje Jugoslavije je bil na celotnem področju uveden dinar. Po osamosvojitvi je bila uvedena nova valuta – slovenski tolar, 1. 1. 2007 pa smo dobili evropsko valuto EVRO.

Slika 1: Evropska valuta evro, ki je plačilno sredstvo tudi v Sloveniji

(Vir: <http://images.google.si/images?hl=sl&q=evro&btnG=1%C5%A1%C4%8Di+slike&gbv=2>)

2.3 Finančne ustanove

2.3.1 Banke

Beseda banka izvira iz začetka bančništva v Italiji. Italijanski bančniki so ponujali denar, ki so ga prejeli od vlagateljev, na dolgih prodajnih mizah na cesti. Ljudje so si ga lahko izposodili in ga vrnili z obrestmi vred. Take prodajne mize so Italijani imenovali »banco«, od tod izvira beseda »banka«. Banke niso bile zadosti previdne. Pogosto se je zgodilo, da banka ni imela zadosti denarja za izplačevanje. Banka (banca) je bila plačilno nesposobna (rotta). Od italijanske besede »bancarotta« izvira beseda »bankrot«, kar pomeni, biti brez denarja.

Banke zbirajo finančne prihranke z vlogami varčevanja in so depozitne-finančne ustanove. Donosnost vlog varčevanja je že vnaprej določena ob podpisu pogodbe. Za dobo varčevanja do enega leta je obrestna mera fiksna, za vsa dolgoročna varčevanja pa ima banka pravico do spremembe obrestne mere.

Banka je pravna oseba, katere predmet poslovanja je opravljanje bančnih poslov. Najbolj značilni bančni posli so:

- sprejemanje vseh vrst denarnih vlog pravnih in fizičnih oseb;

- dajanje in najemanje kreditov;
- opravljanje poslov plačilnega prometa;
- odkupovanje menic;
- poslovanje s tujimi plačilnimi sredstvi;
- izdajanje kreditnih kartic in vrednostnih papirjev;
- kupovanje in prodajanje ter upravljanje vrednostnih papirjev domačih in tujih izdajateljev;
- kupovanje in izterjava terjatev;
- hramba vrednostnih papirjev in drugih vrednosti;

V strukturi bančnega sektorja imajo banke prevladujoč položaj. Ob koncu leta 2006 so imele banke več kot 99 % tržni delež merjen z bilančno vsoto, manj kot en odstotek pa so zajemale hranilnice. V lastniški strukturi bančnega sistema se je povečeval delež tujcev. Delež kapitala tujcev je znašal že skoraj 38 %. Preostalih 62 % lastniškega kapitala bančnega sektorja je bilo v domači lasti, od tega 18 % v državni lasti.

V Sloveniji danes deluje preko 20 bank. Tržni delež šestih največjih bank konec leta 2006 v slovenskem bančnem sistemu je bil naslednji:

- Nova ljubljanska banka, d. d., 31 %
- Nova kreditna banka Maribor skoraj 11 %
- Abanka Vipa 8,5 %
- Bank Austria Creditanstalt 6,5 %
- SKB banka dobrih 6 %
- Banka Koper 5,6 %

Varčevati pomeni gospodarno rabiti dobrine ali denar. Prihranki pa so tisto, kar ni bilo porabljeno in se lahko v prihodnosti investira.

(<http://www.abanka.si/sys/cmepage.aspx?MapaId=300>, 3.2.2008)

Slovenske banke ponujajo različne oblike varčevanja, ki so namenjene le mladim:

- **Varčevanje mladih:** Račun, ki je namenjen mladim do 27. leta, otrokom, osnovnošolcem, dijakom, študentom in zaposlenim, ki želijo privarčevati denar.
- **Ježkovo varčevanje:** Otroci se na zabaven način učijo, kako ravnati z denarjem, s prihranki pa si uresničijo skrite želje.
- **Razredno varčevanje:** Namenjeno je razredom in šolskim organizacijam. Vloga je napisana na razred, pooblaščenec je lahko samo polnoletna oseba.
- **Stikovo varčevanje:** Namenjeno je otrokom do 10 let.

Banke pa skrbijo ne samo za varčevanje mladih, ampak jim ponujajo tudi različne oblike kreditov. Beseda kredit izhaja iz latinske besede »creditus«. Prevedemo jo lahko »zaupam«. Kadar ti kdo posodi denar, ti ga da v zaupanju, da ga boš kasneje vrnil. (Maks služi jurje, 28. 1. 2008)

Najbolj značilni obliki kreditiranja za mlade sta:

- **Študentski krediti** so namenjeni študentom, ki imajo odprt račun. Koristijo ga lahko za knjige, šolnino, najemnino, v prostem času tečaje, zabave in kakšno potovanje.

- **Akeš kredit** je študentski kredit, ki ga pridobijo na podlagi štipendije ali rednega mesečnega priliva.

2.3.2 Borzno-posredniške hiše

Borzno-posredniška hiša (BPH) je specializirana gospodarska družba. Njena glavna dejavnost je opravljanje poslov z vrednostnimi papirji, poleg tega pa lahko opravlja samo še dejavnost trgovanja z vrednostnimi papirji.

Svojim strankam borzno-posredniške hiše nudijo:

- Borzno posredovanje
- Gospodarjenje z vrednostnimi papirji
- Investicijsko svetovanje
- Vodenje računov nematerializiranih vrednostnih papirjev
- Storitve v zvezi s sprejemi
- Izvedbo prvih prodaj brez obveznosti odkupa
- Izvedbo prvih prodaj z obveznostjo odkupa
- Storitve v zvezi z uvedbo vrednostnih papirjev v javno trgovanje

Najpogostejša storitev večine borzno-posredniških hiš je borzno posredovanje, pri katerem stranka z BPH sklene pogodbo o vodenju računa nematerializiranih vrednostnih papirjev. BPH v imenu in na naročilo stranke, s katero ima sklenjeno pogodbo, kupi oz. proda vrednostne papirje na borzi. Za opravljeno delo si BPH zaračuna provizijo.

Stranke, ki ne želijo toliko tvegati, vendar imajo kljub temu namen kupiti delnice, se odločijo za storitev »gospodarjenje z vrednostnimi papirji«. Pri tem stranka zaupa BPH določeno vsoto denarja, s katero BPH kupuje in prodaja vrednostne papirje glede na naložbeno politiko, ki jo je določila stranka. Stranke izberejo naložbeno politiko na podlagi investicijskega svetovanja, ki je v to storitev vključeno.

Pri investicijskem svetovanju BPH daje svojim strankam nasvete v zvezi z nakupom oz. prodajo vrednostnega papirja. Naloga investicijskega svetovalca je redno spremljanje dogajanja na celotnem trgu in svetovanje strankam pri odločitvah o naložbeni politiki.

Vsak, ki ima katerega od vrednostnih papirjev, mora odpreti in voditi račune pri Klirinško depotni družbi (ustanova, ki vodi evidenco o imetnikih vrednostnih papirjev). BPH za svoje stranke opravljajo to storitev in jim za to zaračunajo provizijo

BPH nudijo tudi storitve v zvezi s prevzemi. Te storitve zajemajo opravljanje poslov, ki so potrebni pri združitvi oz. prevzemu delniških družb.

Ljudje vedno več stvari opravljajo kar preko interneta, zato so tudi borzno-posredniške hiše prilagodile svojo ponudbo in uvedle borzno posredovanje preko interneta. Ta storitev postaja vse pomembnejša, saj uporabniki za to obliko posredovanja plačajo manj kot pa za klasično, pa tudi čas posredovanja je krajši.

2.3.3 Ljubljanska borza vrednostnih papirjev

Borza je poseben, stalno organiziran trg, ki posluje ob točno določenem času, po natančnih pravilih. Na tem trgu se v večjih količinah kupuje in prodaja blago, katerega prisotnost ni potrebna. V prostorih borze so organizirani redni sestanki, kjer kupci in prodajalci na veliko sklepajo posle o nakupu in prodaji tipiziranega blaga, denarja in vrednostnih papirjev (Tičar, 1991).

Slika 2: Ljubljanska borza vrednostnih papirjev

(Vir : http://24ur.com/naslovnica/novice/gospodarstvo/20080317_3120092.php?ar=nsn&dateid=1205768502)

Ljubljanska borza vrednostnih papirjev, ki je bila ustanovljena 26. decembra 1989, je organizirana kot delniška družba. Ukvarja se s trgovanjem z vrednostnimi papirji, njene glavne dejavnosti pa so:

- organiziranje povezovanja ponudbe in povpraševanja v prometu z vrednostnimi papirji;
- informiranje o ponudbi, povpraševanju, tržni vrednosti in drugih podatkih o vrednostnih papirjih;
- objavljanje tečajev vrednostnih papirjev;
- izvajanje analitsko-raziskovalne dejavnosti na področju trga kapitala in finančnega trga;
- zagotavljanje tehničnih storitev za potrebe organiziranega trgovanja.

Posle z Ljubljansko borzo vrednostnih papirjev lahko sklepajo banke in borzno-posredniške družbe. Le-te imajo zaposlene borzne posrednike. To so pooblašcene osebe, ki se ukvarjajo z borznim posredovanjem in trgovanjem in za opravljanje svojega dela potrebujejo licenco.

Na Ljubljanski borzi vrednostnih papirjev se trguje z:

- delnicami,
- obveznicami,
- investicijskimi skladi,
- vzajemnimi skladi,
- zakladnimi menicami,
- indeksnim vzajemnim skladom.

Temeljni vir za spremljanje dogajanja na Ljubljanski borzi vrednostnih papirjev je borzna tečajnica, ki jo borza izdaja ob zaključku vsakega delovnega dne. V njej je za vsakega izmed vrednostnih papirjev navedeno:

- ime vrednostnega papirja,
- izdajatelj,
- način trgovanja,
- enotni tečaj (povprečna dnevna cena delnice, po kateri so na določen dan z delnico trgovali),
- odstotna sprememba cene vrednostnega papirja,
- zaključni tečaj,
- najboljše povpraševanje,;
- koliko je znašala najboljša ponudba,;
- promet v 1000 €,
- promet v lotih (Lot je enota za trgovanje z vrednostnimi papirji. Na Ljubljanski borzi je to ponavadi ena delnica.),
- število sklenjenih poslov,
- preknjižbe ali opombe.

Sestavni del tečajnice je tudi borzni indeks. Borzni indeks je izračun, ki nam pove, za koliko se je v povprečju spremenil tečaj določenih najpomembnejših vrednostih papirjev. Indeksi se računajo za obveznice, delnice in pooblašene investicijske družbe. Na Ljubljanski borzi vrednostnih papirjev računajo sledeče indekse:

- **SBI 20** je slovenski borzni indeks, ki prikazuje gibanje 15 najbolj prometnih delnic Ljubljanske borze. Njegov temeljni namen je zagotavljati zbirne in jedrate informacije o gibanju cen največjih in najlikvidnejših delnic na borznem in prostem trgu. Delnice se v indeks uvrstijo na podlagi treh meril: tržna kapitalizacija delnic v prostem obtoku, ki je najpomembnejši dejavnik pri uvrščanju delnic v SBI 20, povprečna absolutna dnevna vrednost prometa in povprečno dnevno število poslov.

Slika 3: Slovenski borzni indeks

(Vir: <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=728&sid=>)

- **SBI TOP** je slovenski blue-chip indeks in predstavlja prvi pravi blue-chip indeks v zgodovini Ljubljanske borze. V ta indeks so vključene le najbolj likvidne delnice s posameznega trga. Uvrstitev delnic v blue-chip indeks poveča prepoznavnost delnic, kar pa povečuje tudi likvidnost delnic. V ta indeks so lahko vključene le tiste delnice, ki sestavljajo tudi indeks SBI 20 in seveda izpolnjujejo določene kriterije: velikost tržne kapitalizacije delnic v prostem obtoku mora znašati vsaj 100 milijonov evrov, povprečna absolutna dnevna velikost prometa mora znašati vsaj 50.000 evrov, povprečno število poslov mora biti vsaj 10.

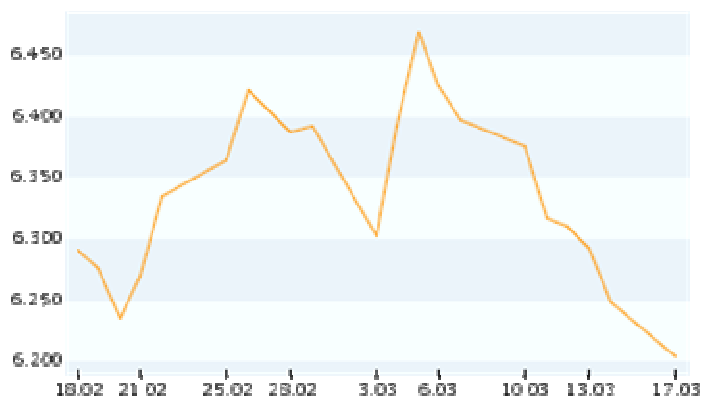
Slika 4: Slovenski blue chip indeks

(Vir: <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=3695&sid=>)

- **PIX** je indeks investicijskih skladov, ki prikazuje gibanje vseh delnic in skladov, ki kotirajo na Ljubljanski borzi. Vanj so vključene vse delnice investicijskih skladov. Merilo za izbiro delnic je enako kakor pri SBI 20.

Graf 1: Gibanje indeksa PIX, za obdobje od 18.02.2007 do 17.03.2008

(Vir: <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=1271&tab=PIX&IndexCode=PIX&sid=zFWzxeBxWnYPaUI>)

- **BIO** je indeks obveznic, ki prikazuje gibanje vrednosti obveznic, ki kotirajo v % od nominalne (začetne) vrednosti in kaže smer gibanja tečajev obveznic, ki so nominirane v tujih valutah.

Graf 2: Gibanje indeksa BIO, za obdobje od 18.02.2007 do 17.02.2008

(Vir: <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=1271&tab=BIO&IndexCode=BIO&sid=PB0DfP7reodEsCBS>)

Trgovanje na Ljubljanski borzi poteka le preko borzno-trgovalnega sistema, in sicer vsak delovnik od 9.30 do 13.00.

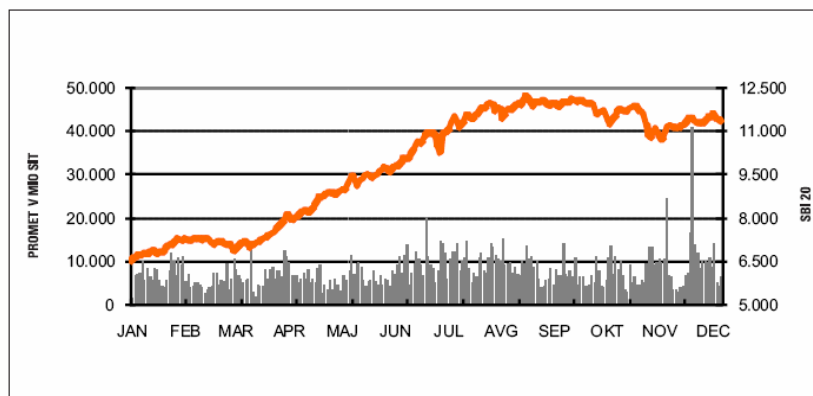
Vsi borzni indeksi, razen indeksa BIO, so v lanskem letu dosegli rekordne vrednosti:

- SBI 20 je dosegel 78,1 % rast. Po 8 mesecih donosa je novembra padel za 4,8 %.
- SBI TOP je pridobil 71,0 % vrednosti. Najvišjo vrednost je dosegel 31. avgusta. Najslabše se je odrezal v februarju. Takrat mu je vrednost padla za 4,9 %.
- PIX je zrasel za 45,0 %, kjer je pozitivno končal 61,0 % vseh trgovalnih dni.

- BIO je edini, ki je na vrednosti izgubil. Dosegel je -2,1 % padec. Indeks je samo 5 mesecev končal z dobro vrednostjo. Največ je pridobil decembra (0,3 %), februarja pa je izgubil (-1,1 %).

Graf 3: Slovenski borzni indeks ter promet rednih delnic od 1.1.2007 do 31.12.2007

(Vir: <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?att=7053&sid=T1stLDPPDR7bNfPQ>)

Že proti koncu lanskega leta, še posebej pa v začetku letošnjega leta, so začele vrednosti delnic in ostalih vrednostnih papirjev padati, kar se odraža tudi v padanju vrednosti borznih indeksov. V lanskem letu je SBI 20 precej pridobil na vrednosti, v januarju pa je zabeležil skoraj 10 % padec. Tudi v februarju se je padanje nadaljevalo. Podobno dogajanje je bilo tudi pri ostalih indeksih.

2.4 Finančne naložbe

Finančne naložbe so naložbe denarja v drugo združbo ali vrednostne papirje, kot so delnice ali obveznice. Pomembne so zlasti v podjetjih, ki imajo presežek sredstev oz. imajo več sredstev, kot jih potrebujejo za svoje poslovanje. Finančne naložbe delimo na:

- kratkoročne in
- dolgoročne finančne naložbe.

Podjetja oblikujejo te naložbe z namenom, da dosežejo donos na vložena sredstva. Z donosom lahko pridobijo določen lastniški delež v drugi organizaciji, kjer pa lahko prevzamejo nadzor, vstopajo na nove trge, si zagotovijo dostop do surovin in kupcev za njihove proizvode, dosežejo ekonomijo obsega, pridobijo dostop do nove tehnologije in omejijo konkurenco.

Tudi fizične osebe lahko svoja sredstva vložijo v različne finančne naložbe. Posamezniki se odločajo največ za nakup delnic, obveznic in vzajemnih skladov.

Vrednostni papirji so listine, ki izkazujejo premoženjske pravice, in so povezani tudi s finančnimi naložbami. Delimo jih na:

- lastniške (delnice, investicijski certifikati) in
- dolžniške vrednostne papirje (obveznice).

2.4.1 Delnice

Med najbolj priljubljene vrednostne papirje spada delnica, ki je lastniški vrednostni papir, kar pomeni, da je njen lastnik, lastnik dela kapitala podjetja, ki je izdalo delnice. Delnice izdajajo delniške družbe (d.d.), ki imajo osnovni kapital razdeljen na delnice, torej je vsota nominalne (začetne) vrednosti delnic osnovni kapital delniške družbe. Vsaka delnica zagotavlja njenemu lastniku pravico do glasovanja na skupščini delničarjev, hkrati pa vsebuje pravice do dividende (njena višina je odvisna od dobička delniške družbe) ter do udeležbe pri likvidacijski masi ob prenehanju družbe po poplačilu upnikov.

Podjetja (delniške družbe) izdajo delnice, da si priskrbijo kapital in ga porabijo za različne projekte. Izdajo lahko navadne (redne) in prednostne delnice. Navadne dajejo imetnikom splošne pravice, ki so že navedene v prejšnjem odstavku, prednostne pa dajejo imetnikom še določene prednostne pravice, med katerimi so prednost pri izplačilu ustreznih zneskov ali odstotkov od nominalne vrednosti v primerjavi z imetnikom navadne delnice, prednost pri izplačilu ob likvidaciji družbe in druge prednostne pravice, ne dajejo pa jim pravice do glasovanja na skupščini.

Delnice se kupujejo na borzi preko borznih posrednikov. Za nakup delnic obstajajo različni načini. Ustanovitelj delniške družbe ustanovitveni kapital zamenja za delnice, lahko pa se pridobijo z vpisom delnic, pri tem lahko gre za povečanje kapitala že obstoječe d.d. ali pa za spremembo znanega podjetja (npr. družba z omejeno odgovornostjo - d.o.o. se spremeni v d.d.). Najbolj pogost način pa je nakup delnic že obstoječega podjetja.

Ceno delnice označuje tečaj delnice, ki je odvisen od:

- politike rezerv: čim več dobička podjetje nameni za rezerve oz. čim višje so rezerve, višji je tečaj;
- višine dividende: čim večja je donosnost, tem višji je tečaj;
- ocene gospodarskih razmer (zlasti od splošnih gospodarski razmer in od posebnega stanja konkretnih podjetij);
- ocene prihodnjih dodatnih vnosov: npr. gratis razdelitev delnic;
- političnih razmer.

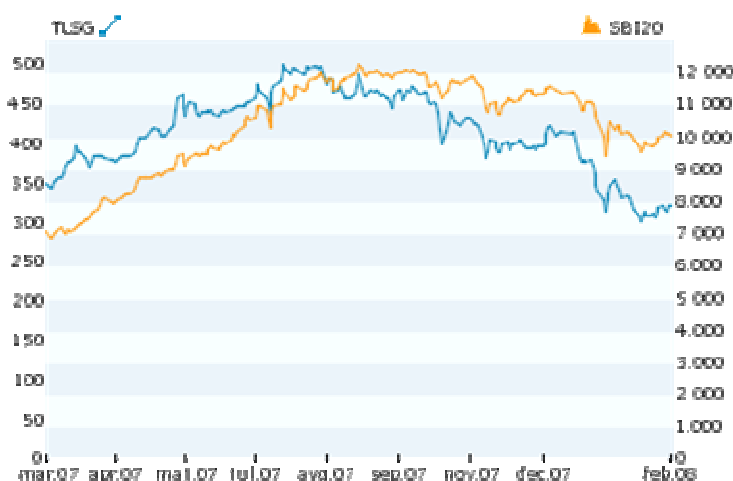
Glede na to, da delnice nimajo datuma dospelja, jih je možno prodati kadarkoli. Ker se njihove cene oblikujejo na borzi vrednostnih papirjev in so hkrati odvisne od številnih dejavnikov, je delnica zelo tvegan vrednosti papir, če ne že najbolj tvegan. Tvegan vrednostni papir je tudi zato, ker delničarji nimajo zagotovljenega povračila glavnice, niti obresti. Lastniki delnic se tveganju ne morejo izogniti, lahko pa ga zmanjšajo oz. omilijo z razpršitvijo naložb v delnice različnih podjetij, torej tako, da ne kupijo delnice samo enega podjetja, ampak delnice več podjetij.

Po drugi strani pa lahko delnica prinese tudi velike donose v obliki dividend ali kapitalskega dobička, če lastnik proda delnico po višji ceni kot jo je kupil. Ponavadi tista podjetja, ki ob koncu leta ustvarijo dobiček, tudi letno izplačujejo dividende lastnikom delnic, njihova višina pa je odvisna od odločitve lastnikov delniške družbe na skupščini. Ker se cene delnic dnevno spreminjajo in lahko hitro zrastejo, a tudi hitro padejo, so delnice privlačna naložba za vlagatelje, ki si želijo visokih donosov in so pripravljeni sprejeti neko tveganje.

V preteklem letu je največ prometa bilo sklenjeno z delnicami Krke, Petrola, Telekoma Slovenije, Luke Koper in Gorenja. Rast omenjenih delnic je bila zelo visoka, kar dokazuje borzni indeks SBI 20, katerega rast je bila okoli 73 %, v letošnjem letu pa je zaslediti padanje vseh pomembnejših delnic na Ljubljanski borzi, kar zopet lahko dokažemo z vrednostjo padanja borznega indeksa SBI 20, ki je v prvih dveh mesecih padel za približno 12 %.

Graf 4: Primerjava indeksa SBI 20 s tečajem delnice Telekoma od marca 2007 do februarja 2008

(Vir: <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?sid=TLstLDPPDR7bNfPQ&doc=1298&date1=1.3.2007&date2=1.3.2008&SecurityId=TLSG&IndexCode=SBI20&x=24&y=9>)

2.4.2 Obveznice

Obveznice so potrdila za posojila, ki jih najemajo veliki dolžniki z dovoljenjem države pod pogoji, ki jih sami določijo, in sicer tako, da izdajo potrdila o delnih zadolžitvah. Donos obveznice so obresti. So vrednostni papirji z manjšim donosom, vendar je naložba v obveznice zelo varna.

Dolžniki oz. izdajatelj obveznic so lahko država, občine, velika podjetja (kot so industrijske d.d., elektrogospodarske družbe, banke ...). Izdajatelj se zavezuje, da bo upnik plačal obresti in odplačala posojil najpozneje do dogovorjenega roka.

Upnik lahko vpiše obveznico pri izdaji ali jo dobi pozneje od njenega lastnika; ima jo lahko pri sebi do dospelosti ali jo pred tem proda drugemu investitorju. Obveznice so torej prenosljive, kar pomeni, da v primeru, če imetnik potrebuje denar, lahko obveznico zastavi.

Pomembna odplačila pri obveznici so:

- Rok trajanja in odplačilo: celotni, povprečni in rok posameznih obveznic.
- Tečaji pri izdaji in ob dospelosti.
- Obrestovanje: nominalno in dejansko obrestovanje.
- Pri vsaki obveznici jamči izdajatelj z vsem svojim premoženjem, toda za marsikatero obveznico velja dodatno jamstvo države.

Donosnost obveznice je odvisna od:

- nominalne obrestne mere;
- tečaja, po katerem je bila izdana (čim nižji je, tem bolje je);
- tečaja, po katerem bo ob dospelosti izplačana (čim višji je, tem bolje je);
- roka (čim krajši je rok, tem bolje je, kajti obveznica se bo praviloma odkupovala po višjem tečaju, kakor je tečaj, po katerem je bila izdana);
- dodatnih stroškov (nakupa, provizije, pristojbine za hrambo, davki).

2.4.3 Vzajemni skladi

Obstaja kar nekaj definicij o vzajemnih skladih. Navajamo nekatere:

- Vzajemni sklad je finančna oblika, ki omogoča združevanje manjšega kapitala v večjo celoto, ki jo v korist lastnikov profesionalno upravlja družba za upravljanje (Balkovec 2000).
- Vzajemni sklad je vrsta investicijskega sklada, v katerem varčujejo vsi, ki želijo povečati premoženje preko vlaganj v vrednostne papirje. (www.ilirika.si/abc_investiranja/kaj_je_vzajemni_sklad.aspx, 6. 12. 2007)
- Vzajemni sklad je skupno premoženje vlagateljev. (www.skladi.com/skladi.php, 6. 12. 2007)

Prve oblike vzajemnih skladov naj bi se pojavile že v pradavnini, ko so lovci združevali plen in kože in jih delili glede na sodelovanje v lovu. Prva investicijska družba je bila ustanovljena okoli leta 1820 na Nizozemskem na pobudo takratnega kralja Wilhelma I. Sledijo investicijske družbe na Škotskem, prve ameriške tovrstne družbe pa so se pojavile konec 19. stoletja. Po koncu 1. svetovne vojne pa se je investicijsko vlaganje zelo razmahnilo.

V Sloveniji je bilo pred 2. svetovno vojno kar nekaj vrednostnih papirjev podjetij. Pojavljali so se tudi investicijski skladi. V Sloveniji je začel delovati 1. januarja 1992 prvi vzajemni sklad, ki se je imenoval Galileo. Posluje še danes in je največji sklad po obsegu vrednosti sredstev v Sloveniji. Istega leta kot Galileo je bil ustanovljen tudi sklad LMB Piramida. V naslednjem letu so bili ustanovljeni še trije, v letu 1994 pa še osem.

Graf 5: Gibanje vzajemnega sklada KD Galileo

(Vir: www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?sid=NB6RVfCiAsrEr5V&doc=1298&date1=1.1.2007&date2=1.3.2008&SecurityId=TLSG&IndexCode=SBI20&x=0&y=0)

Naložbe v sklade so varne, stroški varčevanja so nižji, kakor pri bankah in zavarovalnicah, znesek plačila si vlagatelj določajo sami, stroški varčevanja so znani vnaprej, vlagatelj lahko sredstva kadarkoli dvigne ...

2.4.4 Zakladna menica

Zakladne menice so zelo varni kratkoročni dolžniški vrednostni papirji z rokom treh, šestih ali dvanajstih mesecev. Ministrstvo za finance Republike Slovenije izdaja zakladne menice z namenov financiranja kratkoročnih primanjkljajev v proračunu. Zakladne menice so zelo podobne državnim obveznicam, razlikujejo se v tem, da so zakladne minice bolj kratkoročne. Lastniku prinašajo v naprej določen donos, ki se oblikuje na dražbi, če gre za nakup na primarnem trgu, ali pa na podlagi cene, dogovorjene z nasprotno stranko, če gre za nakup na sekundarnem trgu. Kupiti jih je možno preko večine slovenskih bank, ki sodelujejo pri nakupu zakladnih menic pri njihovih primarnih izdajah.

Prednosti zakladne menice so donosnost, varnost naložb kratkoročnih presežkov likvidnih denarnih sredstev, dnevna prodaja in nakup in likvidnost.

2.5 Finančni svetovalec

V preteklosti so ljudje svoje prihranke spravljali doma ali pa so varčevali v banki. Kakšnih drugih finančnih naložb ni bilo, zato tudi niso potrebovali nasvetov, kako najvarneje in najbolj donosno naložiti denar.

V današnjem času pa lahko dobra in pametna finančna naložba premoženje zelo poveča, slaba pa lahko pomeni izgubo celotnega premoženja. Zato je zelo pomembno, da so lastniki kapitala dobro seznanjeni s prednostmi in pomanjkljivostmi, priložnostmi in nevarnostmi posameznih oblik naložb. Prav zaradi teh potreb so se na trgu pojavili strokovnjaki s področja financ, ki so lastnikom kapitala pripravljene svetovati.

Finančne ustanove, predvsem banke in borzno-posredniške hiše, imajo v večini primerov zaposlene finančne svetovalce, ki pa strankam svetujejo predvsem glede naložb, ki jih ponujajo ustanove same. Bolj kot takšni svetovalci, ki seveda želijo stranke v okviru ponudbe svojega podjetja prepričati za najboljšo ponudbo, so danes iskani in zaželeni neodvisni finančni svetovalci, ki svetujejo neodvisno od finančne ustanove, kar pomeni, da ne zastopajo nikogar, temveč so proti plačilu stranki pripravljene svetovati za najboljšo odločitev. Za te storitve nekateri računajo tudi do 100 € na uro, nekateri imajo za storitve določene cenike ali pa zaračunajo le provizijo.

Finančni svetovalci so danes po lastni presoji vsi, ki nekaj vedo o finančnem trgu. To je potrebno ločiti od pravih, visoko usposobljenih strokovnjakov s področja osebnih financ in načrtovanja osebnega premoženja.

Po finančnih svetovalcih povprašuje vse več ljudi, predvsem pri ureditvah osebnih financ, rent in pokojnin. Tudi v Sloveniji v zadnjem času povpraševanje po finančnih svetovalcih narašča. Po njih povprašujejo tisti, ki se zanimajo za zavarovanje ali raznorazne naložbe. Čedalje več

pa je tudi takšnih, ki spoznavajo, da je potrebno urediti celotno premoženje. Med strankami je vse več podjetnikov, ki iščejo nasvete ne le zasebno, temveč tudi za svoje družbe. Finančni svetovalci pravijo, da je večina strank starih od 25 do 60 let. Eden izmed takšnih svetovalcev je tudi Robert Brezovnik, direktor Donosa, ki pravi, da je povprečen uporabnik njihovih finančnih storitev srednjih let s približno 30 tisoč evri vrednim portfeljem naložb. Samo Lubej iz Finančnega centra pa pravi, da po njihovih storitvah največ povprašujejo odgovorni posamezniki in družine ter podjetniki. Še posebej pa se mu zdi dobro, da so med njimi tudi študentje.

Postavi se tudi vprašanje kdaj nasvet poiskati. V svetovalnih podjetjih pravijo, da je za posvet še čas takrat, kadar z upravljanjem svojega premoženja nekdo ni zadovoljen, kadar je v dvomih, pa tudi takrat, kadar kakšna stvar glede financ ni razumljiva.

V reviji *Moje finance* je bilo objavljenih 10 nasvetov pri iskanju in izbiri finančnega svetovalca, povzete po spletni strani www.allbusiness.com, ki so prilagojene slovenskim razmeram in trgu:

10 NASVETOV PRI OBISKU FINANČNEGA SVETOVALCA

- **NE POZABITE PREVERITI DOSEDANJEGA DELOVANJA:** Preden zaupate svoje premoženje svetovalcu ali posredniku, spoznajte njegovo dosedanje delovanje, zahtevajte podatke o podjetju, v katerem je svetovalec zaposlen, in popolno dokumentacijo o finančnem produktu, ki ga ponuja. O podjetju in svetovalcu se pozanimajte tudi pri prijateljih, znancih, sorodnikih ali drugih neodvisnih virih (forumi, časopisi).
- **VEDNO PREVERITE LICENCO:** Vsak, ki trži naložbene produkte, bi se moral izkazati z licenco, ki jo predpisuje zakon, in jo mora imeti na vidnem mestu. Licence, ki jih morajo imeti, so:
 - licence za trženje vzajemnih skladov: potrdila o opravljenem preizkusu strokovnih znanj s področja trženja investicijskih skladov in prodaje investicijskih kuponov oz. delnic investicijskih skladov pri združenju družb za opravljanje in agenciji za trg vrednostnih papirjev.
 - licence za trženje zavarovalniških produktov: preizkusi strokovnih znanj, potrebnih za opravljanje poslov zavarovalnega zastopanja pri slovenskem zavarovalnem združenju.
- **NE ODLOČITE SE ZA PRVEGA, KI GA SPOZNATE:** Preden se dokončno odločite za finančnega svetovalca, prečesite ponudbo in se sestanite ter pogovorite z vsaj tremi svetovalci. Pomembno pri tem je, da vaše želje, cilji, potrebe in stopnja tveganja, ki ste ga pripravljene prevzeti, ne ostanejo preslišani.
- **NE ODLOČAJTE SE KAMPANJSKO:** Preden sklenete pogodbo s svetovalcem, si vzemite čas za razmislek o tem, kaj sploh želite.
- **NE SPREJEMAJTE ŠABLONSKIH PONUDB:** Svetovalci morajo pripraviti ponudbo, ki je prilagojena vašim željam, zahtevam in potrebam. Pri tem bodite pozorni, da vam ne sestavijo standardizirane ponudbe, s katero mogoče ne boste dosegli svojih finančnih ciljev.
- **NE BOJTE SE POSTAVLJATI VPRAŠANJ:** Veliko ljudi ob finančnih svetovalcih postane pasivnih, saj pričakujejo, da bodo oni rešili vse težave. Pomembno pa je, da tudi sami aktivno sodelujete. Da obisk pri svetovalcu obrodi zelene sadove, si postavite cilje, ki bi jih radi dosegli, in dobro spoznajte načrt, ki so vam ga pripravili

svetovalci, ter spoštujte, kako bo vaš denar naložen. Pred sestankom s svetovalcem si pripravite seznam vprašanj.

- **NE PRIKRIVAJTE POMEMBNIH INFORMACIJ:** S finančnim svetovalcem se o svojem premoženju čim bolj odkrito pogovarjajte. Če tega ne morete storiti, ga zamenjajte.
- **POZORNI BODITE PRI PLAČILU:** Preden podpišete pogodbo s finančnim svetovalcem, se pogovorite, kako boste njegove storitve plačali. Plačevanje provizije za vsako transakcijo, ki jo opravi za vas, je lahko nevarno, saj bi lahko opravljal transakcije le zaradi provizije.
- **NE PREZRITE FILOZOFIJE SVETOVALCA:** Da ugotovite, kako vam bo finančni svetovalec pomagal doseči finančne cilje, se z njim pogovorite o dogajanju na kapitalskem trgu in ekonomiji na splošno. Spoznajte njihovo filozofijo – ali so bolj ali manj nagnjeni k tveganjem ali nekaj vmes.
- **ČEPRAV FINANČNI SVETOVALEC DELA ZA VAS, MU NI TREBA SLEPO VERJETI:** Strokovnjaki delajo z vašim denarjem, zato si ne zatiskajte oči in predvidevajte, da so vse njihove odločitve dobre. Sprašujte jih, zakaj vam priporočajo to ali ono naložbo. (Moje finance, januar 2008)

3 METODOLOGIJA

Pri izdelavi naloge smo uporabljale različne metode raziskovanja. Najprej smo proučile zgodovino razvoja denarja, finančnih institucij in naložb, za kar smo uporabile zgodovinsko metodo.

Osnova za potrditev naših postavljenih hipotez je bila anketa, ki smo jo opravile med dijaki zaključnih letnikov ŠCV, in intervjuji, ki smo jih opravile v finančnih ustanovah. Pri tem smo uporabile metodo anketiranja.

Dobljene rezultate ankete smo proučile, pri čemer smo uporabile statistično metodo. Na podlagi ankete smo postavile predvidevanja, na kakšen način se v prihodnje lahko izboljša finančna pismenost.

4. REZULTATI

4.1. Anketni vprašalnik

Ker nas je zanimalo, koliko mladi vedo o financah in kakšne so njihove navade pri ravnanju z denarjem, smo se odločile, da to ugotovimo s pomočjo ankete. Anketo smo izvedle med dijaki zaključnih letnikov Šolskega centra Velenje. Razdelile smo 232 anketnih vprašalnikov, nazaj pa smo dobile 208 pravilno izpolnjenih.

ANKETA O FINANČNI (NE)PISMENOSTI MED DIJAKI ZAKLJUČNIH LETNIKOV ŠOLSKEGA CENTRA VELENJE

Smo Petra Klavž, Barbara Lampret in Karmen Zabukovnik, dijakinje zaključnega letnika srednje ekonomske šole v Velenju. Delamo raziskovalno nalogo o finančni (ne)pismenosti med dijaki zaključnih letnikov Šolskega centra Velenje. Z anketo želimo ugotoviti, kakšna je vaša »finančna pismenost«.

Anketa je anonimna. Izpolniš jo tako, da obkrožiš črko pred odgovorom, ki ti ustreza, razen če ni navedeno drugače.

1. Katero šolo obiskuješ?

- a) Poklicna in tehniška rudarska šola
- b) Poklicna in tehniška strojna šola
- c) Poklicna in tehniška elektro in računalniška šola
- d) Poklicna in tehniška šola za storitvene dejavnosti
- e) Splošna in strokovna gimnazija

2. Kakšne vire denarnih prejemkov imaš? (Možnih je več odgovorov)

- a) starši
- b) stari starši
- c) štipendija
- d) delo preko študentskega servisa
- e) drugo: _____

3. Na kakšen način posluješ s svojim denarjem?

- a) gotovinsko
- b) gotovinsko in preko transakcijskega računa
- c) drugo: _____

4. Od koga (na kakšen način) si se naučil-a ravnati z denarjem?

- a) od staršev
- b) sam
- c) preko medijev
- d) ne znam ravnati z denarjem
- e) drugo: _____

5. Ali potrošiš vse mesečne denarne prejemke?

- a) včasih
- b) pogosto
- c) vedno
- d) nikoli

6. Ali varčuješ?

- a) da
- b) ne

Če si na prejšnje vprašanje odgovoril-a z »da«, odgovori na naslednje vprašanje.

7. Kaj storiš z neporabljenim denarjem?

- a) naložim ga v banko?
- b) starši poskrbijo za varčevanje
- c) imam ga pri sebi oz. na transakcijskem računu
- d) drugo: _____

8. Katere vrste finančnih naložb poznaš? (Možnih je več odgovorov)

- a) bančno varčevanje
- b) rentno varčevanje
- c) življenjsko varčevanje
- d) vrednostni papirji
- e) drugo: _____

9. Za katere vrednostne papirje si že slišal-a? (možnih je več odgovorov)

- a) delnice
- b) obveznice
- c) vzajemni skladi
- d) investicijski skladi
- e) zakladne menice
- f) nisem še slišal-a za nobenega

10. Kateri od naštetih vrednostnih papirjev po tvojem mnenju prinašajo najvišje donose?

- a) delnice
- b) obveznice
- c) vzajemni skladi

11. Ali razmišljaš, da bi denar naložil-a v katero od finančnih naložb?

- a) že vlagam
- b) razmišljam
- c) ne razmišljam
- d) drugo: _____

12. Si že slišal-a za finančnega svetovalca?

- a. da
- b. ne

13. Kje bi iskal-a informacije o finančnih naložbah? (Možnih je več odgovorov)

- a) v časopisu
- b) preko interneta
- c) pri starših
- d) pri finančnem svetovalcu
- e) na bankah oz. v borzno-posredniških hišah
- f) drugo: _____

Za sodelovanje se ti zahvaljujemo.

4.2. Rezultati ankete

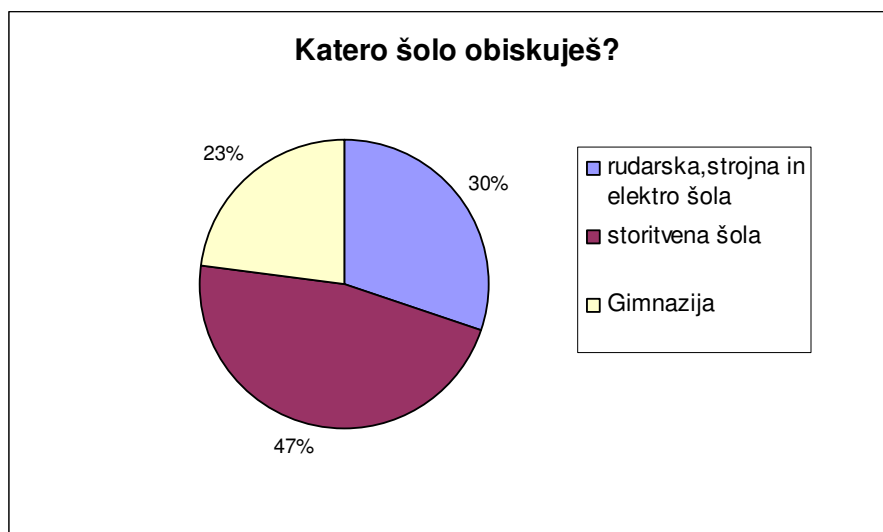
Za nekatera vprašanja smo smatrale, da je smiselno primerjati med sabo tudi dijake glede na šolo, ki jo obiskujejo. Zato smo glede na sorodnost programov šole združile v tri skupine: šole tehniških usmeritev, kamor smo vključile dijake elektro, strojne in rudarske šole, ki imajo v programu zelo malo izobraževanj s področja financ, in smo predvidevale, da bo prav pri njih zanimanje in znanje s področja financ najslabše, šolo, kjer so vključene smeri storitvenih dejavnosti, kot so ekonomska, turistična, gostinsko-turistična smer, kjer je precej vsebin vezanih tudi na finančno področje, ter gimnazijski program, ki v svoj izobraževalni program nima vključenih znanj z ekonomsko-finančnega področja, pa se kljub temu veliko dijakov odloči za študij ekonomije.

Sledi analiza posameznih vprašanj:

1. KATERO ŠOLO OBISKUJEŠ?

Med izpolnjenimi anketnimi vprašalniki je bilo 47 % dijakov s Poklicne in tehniške šole za storitvene dejavnosti, dijaki s Poklicne in tehniške rudarske, strojne, elektro in računalniške šole so predstavljali 30 % anketirancev in dijaki Splošne gimnazije 23 %.

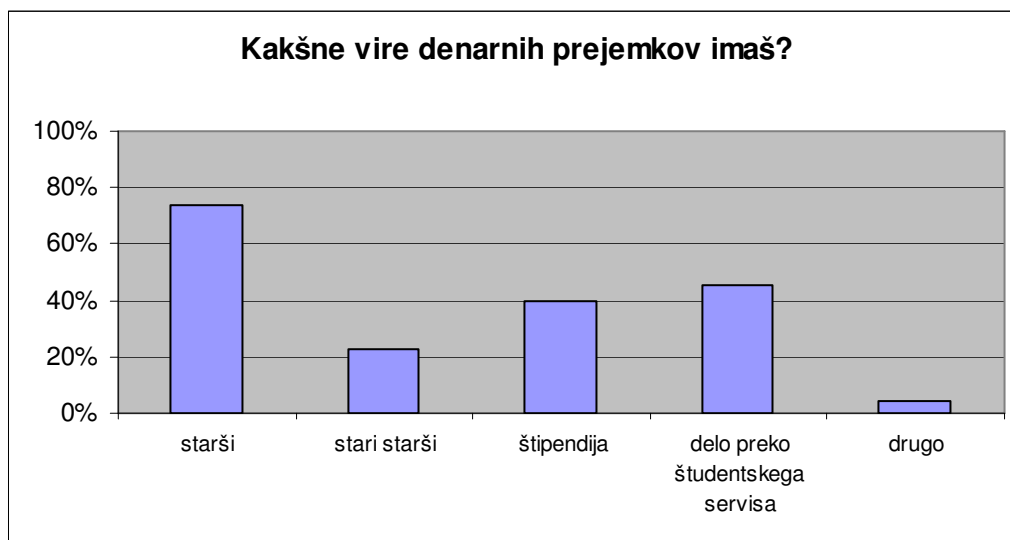
Graf 6: Šole, ki jih obiskujejo dijaki

2. KATERE VIRE DENARNIH PREJEMKOV IMAŠ?

Da bi se mladi zanimali za vlaganje svojega denarja in iskali odgovore na to, kakšne so možnosti za naložbe, morajo seveda denar imeti. Vprašali smo jih, katere vire denarnih prejemkov imajo in jim ponudili več možnih odgovorov, saj ponavadi prejemajo denar iz več virov. Vir denarnih prejemkov za tri četrtine dijakov so starši. Skoraj polovici dijakov predstavlja vir zaslužek preko študentskega servisa. Kar precejšen delež dijakov (39 %) prejema tudi štipendijo, približno petina dijakov pa dobi nekaj denarja tudi od starih staršev. Pri odgovarjanju na vprašanje so imeli dijaki možnost, da navedejo še druge vire denarnih prejemkov, ki pod možnimi odgovori niso navedeni. 4 % dijakov ima še druge denarne prihodke, in sicer dobivajo denar od sester oz. bratov in priložnostnega popoldanskega dela.

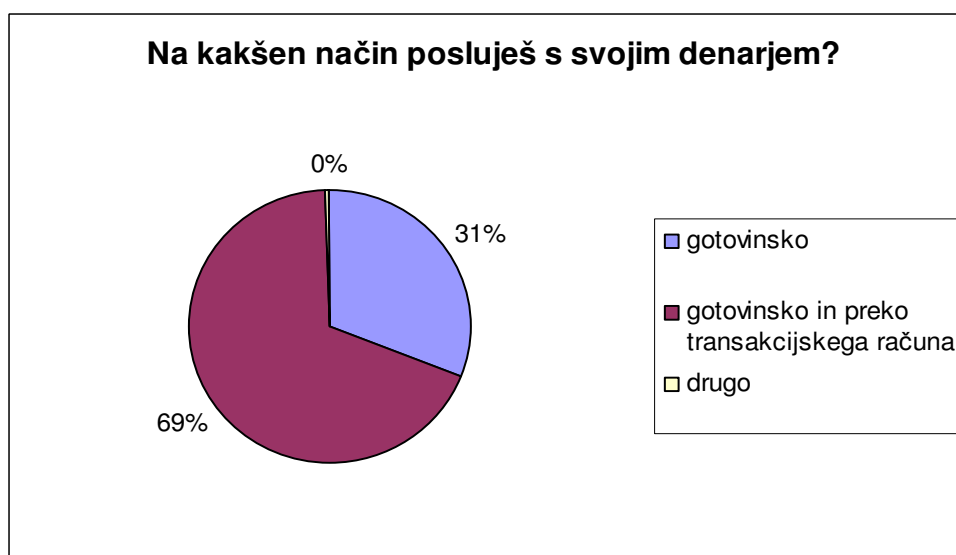
Graf 7: Viri denarnih prejemkov, ki jih imajo dijaki

3. NA KAKŠEN NAČIN POSLUJEŠ S SVOJIM DENARJEM?

Več kot dve tretjini dijakov s svojim denarjem posluje gotovinsko in preko transakcijskega računa. Le z gotovino posluje slaba tretjina dijakov. 1 dijak pa je na vprašanje odgovoril z »drugo« in pod to navedel Klik.

Graf 8: Načini, s katerimi dijaki poslujejo s svojim denarjem

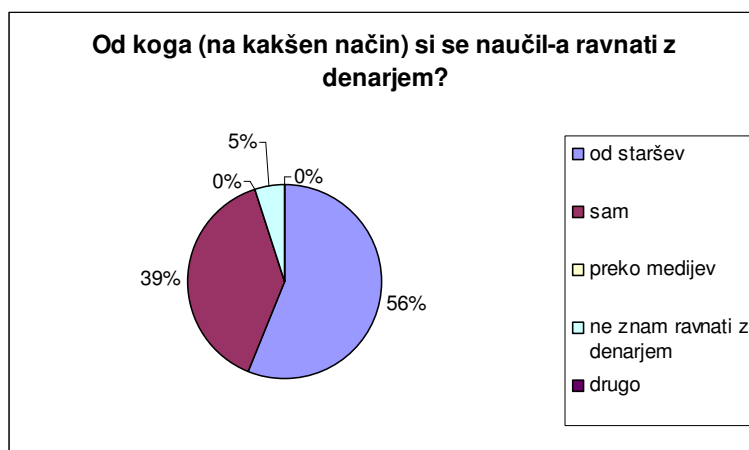

4. OD KOGA (NA KAKŠEN NAČIN) SI SE NAUČIL-A RAVNATI Z DENARJEM?

Pri tem vprašanju bi bilo boljše, če bi bilo možnih več odgovorov, saj je (kljub temu, da jih ni bilo) 11 dijakov izbralo dva odgovora, in sicer, da so se z denarjem naučili ravnati od staršev in sami. Teh 11 anket je pri analizi tega vprašanja izključenih.

Po pričakovanjih se je približno polovica dijakov naučila ravnati z denarjem od staršev. Sledijo jim dijaki samouki z 39 % in dijaki, ki ne znajo ravnati z denarjem presenetljivo z le 5 %. Nihče od dijakov pa se ni naučil ravnati z denarjem preko medijev in nihče tudi ni navedel nič pod možnost »drugo«.

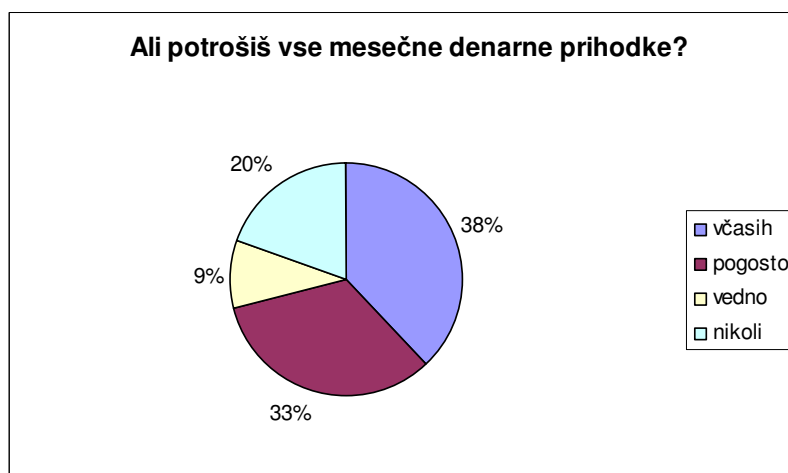
Graf 9: Načini, s katerimi so se dijaki naučili ravnati z denarjem

5. ALI POTROŠIŠ VSE MESEČNE DENARNE PRIHODKE?

Zanimalo nas je tudi, kako mladi ravnajo z denarjem, saj je tudi to pokazatelj, ali so finančno pismeni ali niso. Največ dijakov (38 %) vse svoje mesečne prihodke porabi včasih, s 33 % jim sledijo dijaki, ki svoje mesečne prihodke porabijo pogosto. Presenetljiv je bil podatek, da le desetina dijakov svoje mesečne prihodke porabi vedno in da je kar petina takšnih dijakov, ki svojih mesečnih prihodkov nikoli ne porabi v celoti.

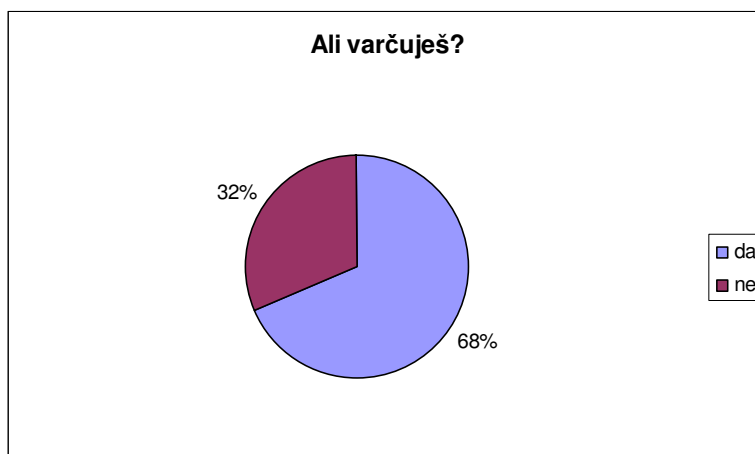
Graf 10: Potrošnja prihodkov

6. ALI VARČUJEŠ?

Iz prejšnjega vprašanja je razvidno, da je 9 % dijakov takšnih, ki vedno porabijo vse svoje mesečne denarne prihodke. Vendar je na vprašanje, če varčujejo, pritrdilno odgovorilo le 68 %, kar pomeni, da je razlika z dijaki, ki so iz prejšnjega vprašanja smatrani, da varčujejo, kar 24 odstotnih točk. Predvidevamo, da so prihranki tako nizki, da jih dijaki ali pustijo na transakcijskem računu na vpogled, imajo denar v denarnici ali ga imajo shranjenega doma v predalu. Vsekakor pa se nam zdi ugotovljen odstotek glede varčevanja med dijaki zelo visok.

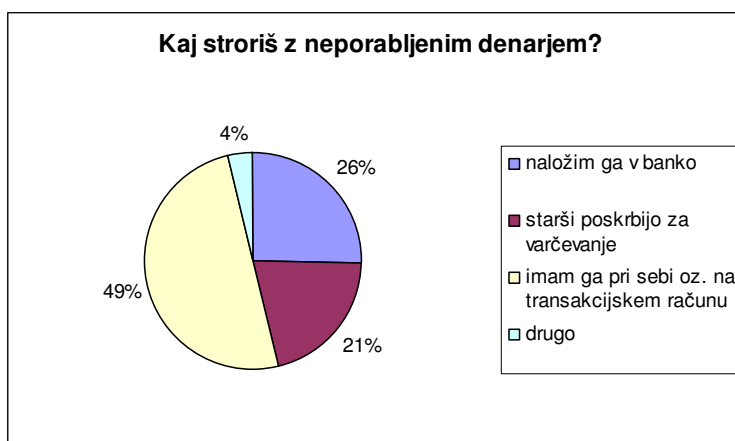
Graf 11: Varčevanje dijakov

7. KAJ STORIŠ Z NEPORABLJENIM DENARJEM?

Na to vprašanje so odgovarjali le dijaki, ki varčujejo. Približno polovica dijakov ima neporabljeni denar kar pri sebi oz. na transakcijskem računu. Sledijo jim dijaki, ki svoj neporabljeni denar naložijo v banko (26 %) in dijaki, ki obliko naložbe za ta denar zaupajo staršem (21%). 4 % dijakov pa neporabljeni denar vlaga v vrednostne papirje in mesečno varčevanje. Ugotovimo lahko, da je zelo visok delež tistih dijakov, ki varčujejo, vendar pri tem ne izkoristijo možnosti višjega donosa preko različnih možnih oblik varčevanja, saj imajo denar pri sebi oz. na računu. Pričakovana pa je ugotovitev, da je približno četrtnina dijakov takšnih, ki svoja odvečna sredstva prepustijo staršem, da le-ti poskrbijo za najprimernejši način varčevanja. Med dijaki pa so tudi takšni, ki sami poskrbijo za druge oblike, kot so npr. vrednostni papirji in mesečno varčevanje.

Graf 12: Kaj dijaki storijo z neporabljenim denarjem

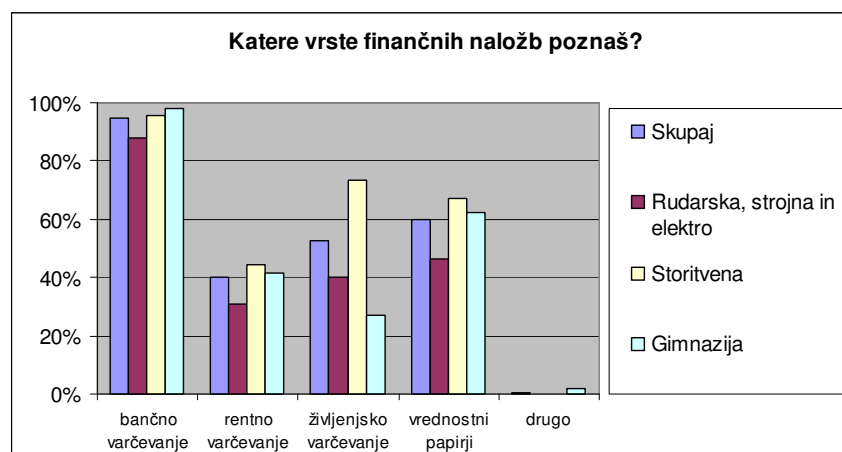
8. KATERE VRSTE FINANČNIH NALOŽB POZNAŠ?

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, katere vrste finančnih naložb dijaki poznajo in ali je kakšna razlika med znanjem dijakov s tehniških šol, dijakov s storitvene šole in dijakov z gimnazije. Seveda smo naredile analizo tudi za vse anketirance skupaj.

Skoraj vsi dijaki poznajo bančno varčevanje. Skoraj dve tretjini dijakov pozna vrednostne papirje in približno polovica jih pozna življenjsko varčevanje. Najmanj je dijakov, ki poznajo rentno varčevanje (40 %). 2 % gimnazijcev je navedlo tudi pod »drugo«. Pri tem je zanimivo, da so navedli, da poznajo »še« sklade in delnice, čeprav so že prej obkrožili, da poznajo vse oblike finančnih naložb, torej tudi vrednostne papirje. Iz tega lahko sklepamo, da so nekateri dijaki obkroževali tudi tiste vrste naložb, ki jih ne poznajo.

Na splošno pa največ različnih vrst finančnih naložb poznajo dijaki s storitvene šole, kar smo tudi pričakovale, saj je kar nekaj predmetov, kjer se tudi v šoli srečamo s pojmi, povezanimi s financami. Še posebno pa od ostalih odstopa njihovo znanje o življenjskem varčevanju. Takoj za dijaki storitvene šole so gimnazijci, ki pa najmanj poznajo življenjsko varčevanje. Najmanj vrst vrednostnih papirjev poznajo dijaki tehniških usmeritev, vendar od povprečja ne odstopajo veliko.

Graf 13: Vrste finančnih naložb, ki jih dijaki poznajo

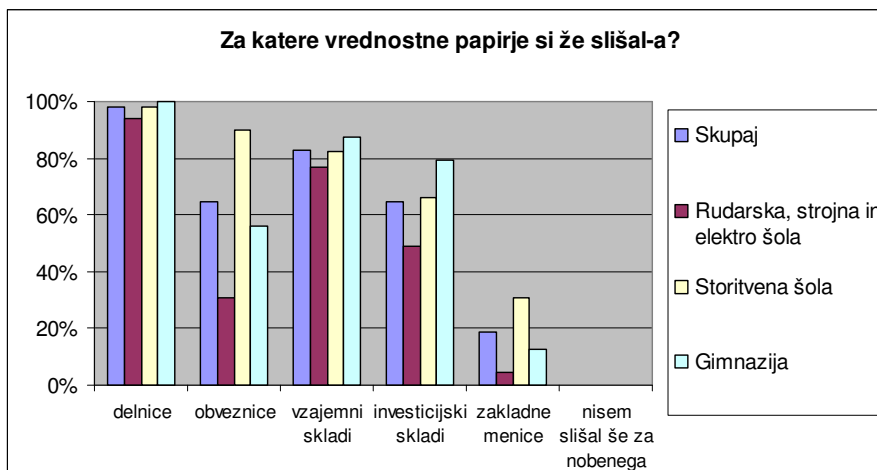
9. ZA KATERE VREDNOSTNE PAPIRJE SI ŽE SLIŠAL-A?

Glede na to, da so danes med najdonosnejšimi oblikami varčevanja prav vrednostni papirji, smo vprašanje namenile ugotavljanju, katere vrednostne papirje poznajo. Tudi pri tem vprašanju nas je zanimalo, če je kakšna razlika med znanjem dijakov po šolah.

Analiza je pokazala, da med anketiranimi ni nikogar, ki še ni slišal za nobenega od vrednostnih papirjev. Delnice poznajo skoraj vsi dijaki, 83 % je takšnih dijakov, ki so slišali za vzajemne sklade. Djakov, ki so slišali za investicijske sklade in obveznice je 64 %. Zelo malo (19 %) pa je dijakov, ki so slišali za zakladne menice.

Odstotek tistih dijakov, ki so slišali za vrednostne papirje, je med gimnazijci in dijaki s storitvene usmeritve približno enak. Odstopanje je pri obveznicah in zakladnih menicah, kjer je poznavanje dijakov s storitvene šole večje, in pri investicijskih skladih, kjer je poznavanje gimnazijcev večje. Na splošno pa najmanj vrednostnih papirjev poznajo dijaki tehniške usmeritve.

Graf 14: Vrste vrednostnih papirjev, za katere so dijaki že slišali

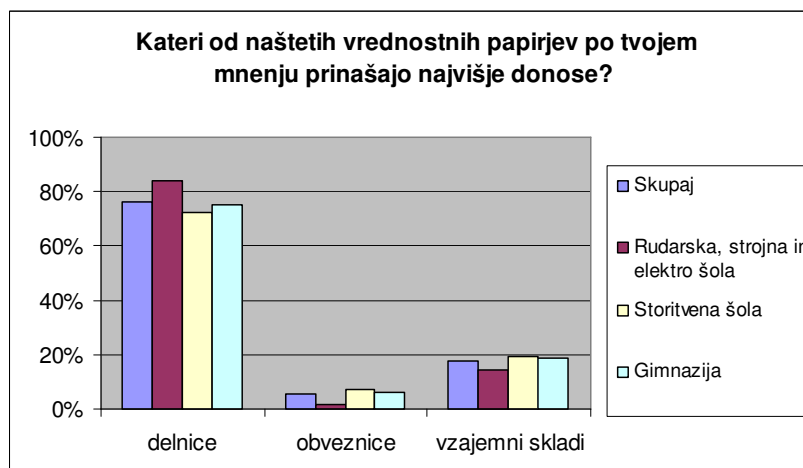
10. KATERI OD NAŠTETIH VREDNOSTNIH PAPIRJEV PO TVOJEM MNENJU PRINAŠAJO NAJVIŠJE DONOSE?

Tudi pri tem vprašanju nas je zanimalo, če je mnenje o tem, kateri od vrednostnih papirjev prinašajo najvišje donose, različno glede na vrsto šole, ki jo dijaki obiskujejo.

Pri skupni analizi je kar tri četrtine anketirancev menilo, da najvišje donose prinašajo delnice. Da najvišje donose prinašajo vzajemni skladi, meni 18 % dijakov. Najmanj dijakov (5 %) pa meni, da najvišje donose prinašajo obveznice.

Mnenje dijakov po šolah o tem, kateri od vrednostnih papirjev prinaša najvišje donose, je približno enako. Zanimivo pa je, da je največ dijakov tehniških šol menilo, da delnice prinašajo najvišje donose, najmanj dijakov pa s storitvene šole.

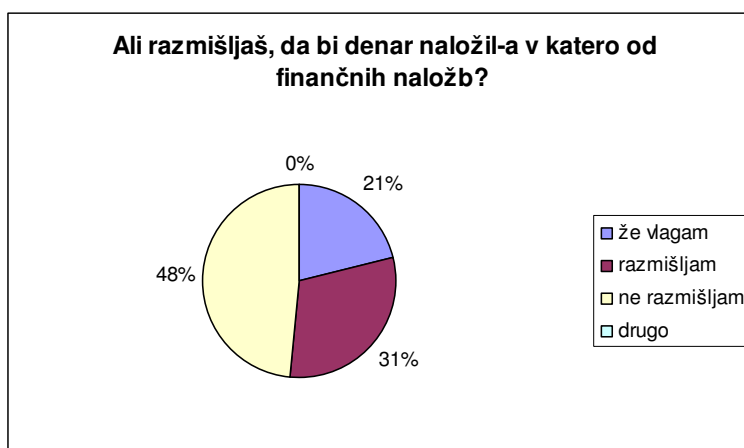
Graf 15: Mnenje dijakov, glede na vrsto vrednostnih papirjev, ki so najbolj donosni

11. ALI RAZMIŠLJAŠ, DA BI DENAR NALOŽIL-A V KATERO OD FINANČNIH NALOŽB?

Skoraj tretjina dijakov je takšnih, ki razmišljajo o tem, da bi denar naložili v katero od finančnih naložb, približno polovica pa jih o tem sploh ne razmišlja. Zelo malo (21 %) pa je tudi takšnih dijakov, ki svoj denar v finančne naložbe že vlagajo. Pod »drugo« ni bilo navedeno nič. Menimo, da je odstotek tistih, ki o naložbah ne razmišljajo, še zelo visok. Mislimo, da je vzrok v tem, da dijaki večino denarja, ki ga imajo, porabijo za vsakodnevne potrebe in se jim še ne zdi potrebno ostanek denarja nalagati v kakšne posebne oblike varčevanja.

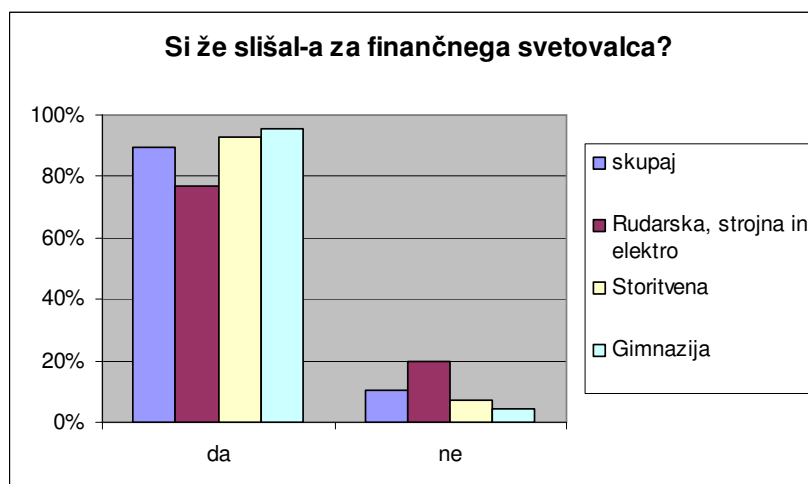
Graf 16: Naložba denarja v eno izmed finančnih naložb, da ali ne

12. SI ŽE SLIŠAL-A ZA FINANČNEGA SVETOVALCA?

Večina dijakov (89 %) je že slišala za finančnega svetovalca. Odgovore na to vprašanje smo primerjali po šolah. Storitvena šola in gimnazija ne odstopata veliko od povprečja. Najmanj dijakov (77 %), ki so za finančnega svetovalca že slišali, pa je z rudarske, strojne in elektro šole.

Graf 17: Finančni svetovalac

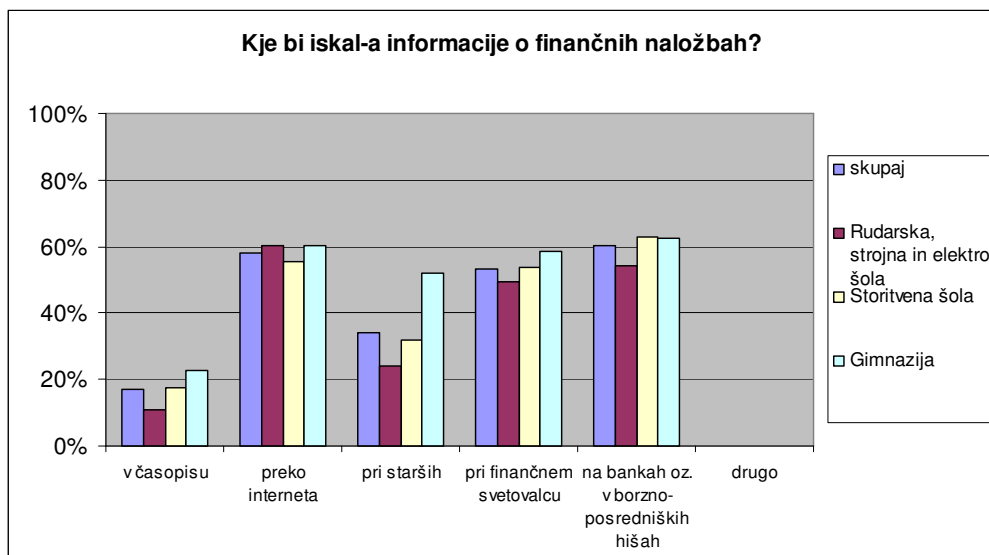
13. KJE BI ISKAL-A INFORMACIJE O FINANČNIH NALOŽBAH?

Največ dijakov bi informacije o finančnih naložbah iskalo na bankah oziroma borzno-posredniških hišah (60 %) in preko interneta (58%). Približno polovica dijakov bi te informacije iskala pri finančnem svetovalcu. Tretjina je takšnih dijakov, ki bi informacije iskali pri starših in le 17 % dijakov bi iskalo te informacije v časopisu.

Domnevamo, da je tako nizek odstotek tistih, ki bi informacije iskali preko časopisov zato, ker dijaki zelo malo listajo dnevno časopisje in po našem mnenju niti ne vedo, da so v njih dnevno objavljena dogajanja na Ljubljanski borzi vrednostnih papirjev ter da imajo vsi dnevnik tedensko finančno prilogo, kjer so objavljena vsa dogajanja s finančnega področja. Omenimo naj še dnevnik Finance in mesečnik Moje finance, iz katerih vsakdo lahko dobi popolne informacije o upravljanju s financami.

Dijaki po šolah so na to vprašanje približno enako odgovorili. Odstopanja so opažena le pri gimnazijcih, in sicer bi veliko več gimnazijcev kot ostalih iskalo informacije še pri starših.

Graf 18: Informacije, ki bi jih dijaki iskali o finančnih naložbah

4.2 Intervjuji

S predstavniki finančnih ustanov smo opravile intervjuje, ki so bili namenjeni spoznavanju načina poslovanja, hkrati pa smo želele izvedeti, koliko mladi vedo o financah.

Karmen je obiskala Abanko Vipa, d. d., v Velenju, Petra, Raiffeisen Krekovo banko v Šoštanju, Barbara pa borzno-posredniško hišo Medvešek Pušnik, d. d., v Velenju.

4.2.1 Abanka Vipa, d. d.

Želela sem spoznati postopek pri sklenitvi pogodbe o varčevanju, zato sem se odločila, da obiščem eno izmed bank, ki poslujejo na območju Velenja. Vse banke danes ponujajo pestro

izbiro možnosti varčevanj, precej pozornosti pa namenjajo tudi varčevanju mladih. Sama sem se odločila, da obiščem Abanko Vipra, d. d..

Slika 5: Logotip Abanke Vipra, d.d.

Vir: <http://www.kk-elektra.si/slike/FT-Abanka.jpg>

Abanka Vipra, d. d., je bila ustanovljena leta 1955 kot podružnica Jugoslovanske banke za zunanjo trgovino, pozneje Jugobanke. Leta 1989 se je preoblikovala v Abanko, d. d., leta 2002 pa se je združila z Banko Vipra, d. d., in se preimenovala v Abanko Vipra, d. d.. Ima precej poslovalnic po Sloveniji in vedno dostopno elektronsko bančništvo.

Banko sem obiskala v ponedeljek, 3. 3. 2008. Poznana je kot banka, ki veliko pozornosti nameni tudi varčevanju mladih, ponuja šolska varčevanja in podobno. Prav to je bil tudi vzrok, da sem se odločila za obisk. Ob obisku pa sem bila kar malo presenečena. Zaposlila sem jih namreč, da bi mi odgovorili na nekatera vprašanja o oblikah varčevanj, o varčevanju mladih, a sem dobila odgovor, da so vsi podatki na spletni strani banke. Spletna stran je res polna različnih informacij, vendar je povsem drugače, če se s kom pogovoriš. Pričakovala sem, da si bodo vzeli čas in odgovorili na moja vprašanja. Tako pa so mi na hitro odgovorili samo na vprašanja, katerih odgovorov ne bi našla na spletni strani.

- **KAKŠNE OBLIKE VARČEVANJ IMATE ZA MLADE?**

Vse oblike varčevanj, ki jih ponujamo, so namenjene tudi mladim. Predvsem za mlade pa ponujamo Ježkovo, Razredno in Namensko varčevanje.

- **KATERE DOKUMENTE POTREBUJEMO ZA SKLENITEV VARČEVANJA?**

Dokumenti, ki jih potrebujemo za sklenitev varčevanja:

- osebni dokument
- davčna številka

- **KAKO POTEKA POSTOPEK?**

Pri polnoletnih osebah poteka postopek tako, da s priloženimi dokumenti izpolnijo obrazec. Pri mladoletnih osebah mora biti pri sklenitvi varčevanja navzoč pooblaščenec, ki je lahko samo polnoletna oseba. Običajno so to starši.

- **KAKO SE MLADI ZANIMAJO ZA VARČEVANJE?**

Veliko mladih se zanima za varčevanje in veliko se jih tudi odloči, da bo varčevalo.

- **KAKŠNA JE VLOGA STARŠEV?**

Starši se zelo zanimajo za varčevanje svojih otrok. Ko se odločijo, da bo otrok varčeval, morajo pripeljati s sabo otroka, da podpiše obrazec oziroma pogodbo.

- **KOLIKO ČASA TRAJA VARČEVANJE?**

Čas varčevanja je odvisen od oblike varčevanja. Najkrajši čas varčevanja je 14 dni.

Na vprašanje, kakšna je ponudba pri posamezni obliki varčevanja za mlade, pa sem dobila odgovor, da so vsi podatki na spletni strani banke. Zato v nadaljevanju predstavljam njihovo ponudbo.

- **NAMENSKO VARČEVANJE:** Namensko varčevanje z majhnimi ali večjimi zneski je namenjeno financiranju potovanja, izobraževanja, opravljanju vozniškega izpita, nakupu športne opreme ali česa drugega, ker lahko želeno vsoto privarčujejo v nekaj mesecih.

Organigram 1: Prikaz namenskega varčevanja

Vir: <http://www.abanka.si/sys/cmspage.aspx?MapaId=118>

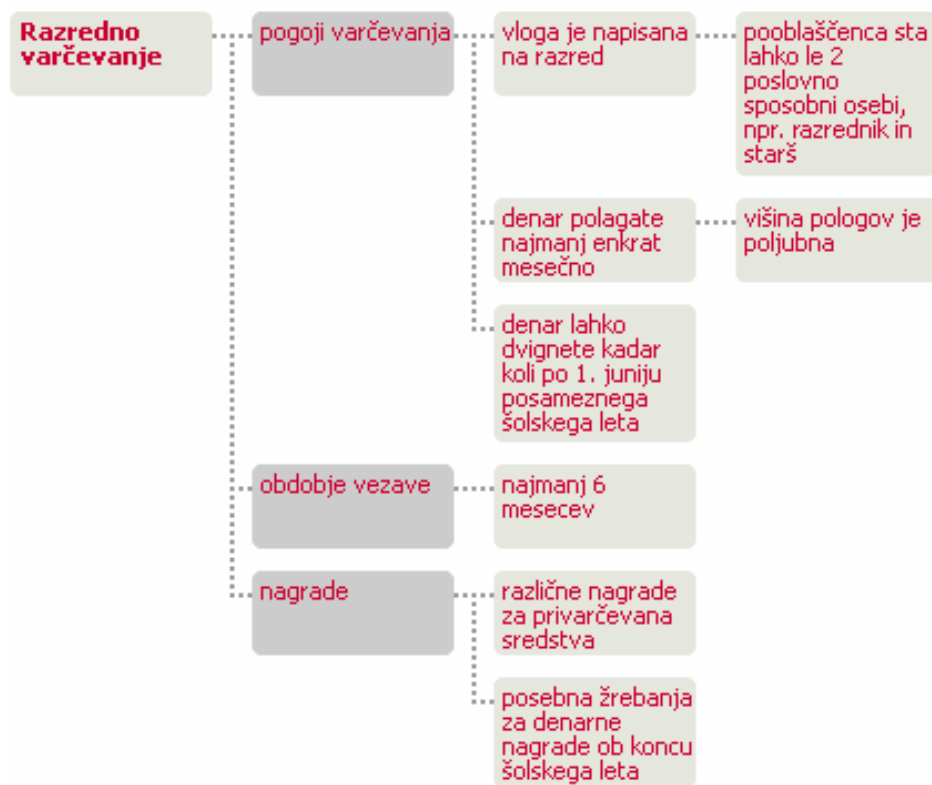
- **JEŽKOVO VARČEVANJE:** Z Ježkovim varčevanjem se otroci na zabaven način učijo, kako ravnati z denarjem, s prihranki pa si uresničijo skrite želje.

Organigram 2: Prikaz ježkovega varčevanja

Vir: <http://www.abanka.si/sys/cmspage.aspx?MapaId=121>

- **RAZREDNO VARČEVANJE:** Razredno varčevanje je namenjeno razredom in drugim šolskim organizacijam. Vloga je napisana na razred, pooblaščenca sta lahko le polnoletni osebi npr. razrednik in starš. Višina pologa je poljubna, denar pa lahko dvignejo po 1. juniju in odidejo na končni izlet.

Organigram 3: Prikaz razrednega varčevanja

Vir: <http://www.abanka.si/sys/cmsspage.aspx?MapaId=123>

Želela sem tudi sama izpolniti primer pogodbe in se tako seznaniti z njeno vsebino, vendar, kot sem že zapisala, te možnosti nisem imela.

Mislím, da bi se na banki morali zavedati, da je potrebno veliko pozornost posvetiti tudi informiranju mladih in se jim predstaviti kot prijazna banka, saj smo mladi njihove bodoče stranke.

4.2.2 Raiffeisen banka, d. d.

Slika 6: Logotip Raiffeisen banke, d.d.

Vir: <http://www.raiffeisen.si/>

Raiffeisen Banka je sodobna univerzalna banka s strokovnim in finančnim zaledjem finančne skupine Raiffeisen, ki je eden vodilnih bančnih stebrov v srednji in vzhodni Evropi.

Banka je začela delovati leta 1992 pod imenom Krekova banka in se leta 2002 povezala s tujim strateškim partnerjem Raiffeisen International. Ta je z odkupom delnic postal večinski lastnik nekdanje Krekove banke, ki se ob prevzemu preimenovala v Raiffeisen Krekovo banko, d. d.. V letu 2007 se je, kot večina ostalih bank v skupini Raiffeisen, preimenovala v Raiffeisen banko, d. d..

V ponedeljek, 3. 3. 2008 sem obiskala go. Marjeto Plaskan, ki dela v Raiffeisen Krekovi banki v Šoštanju. Z veseljem mi je priskočila na pomoč in mi odgovorila na vprašanja, ki sem ji jih zastavila.

- **KAJ JE VZAJEMNI SKLAD?**

Poenostavljeno in malce karikirano lahko rečemo, da so investicijski skladi podobni loncu, v katerem je več kot 100 različnih obveznic in/ali delnic. Z vplačilom denarja v ta "lonc" postanete lastnik deležev sklada. Upravljanje sredstev celotnega sklada prevzamejo izkušeni strokovnjaki za kapitalske trge – upravljalci sklada.

- **ZAKAJ VARČEVATI V VZAJEMNIH SKLADIH ?**

Sklad ponuja vrsto prednosti, kot so široka razpršitev sredstev, strokovno upravljanje, nizek vstopni znesek (najnižji znesek 30 €), dostop do vseh tržišč, najvišja likvidnost, fleksibilnost (svoja vplačila lahko kadarkoli prekineš, zmanjšaš ali povečaš).

- **ZAKAJ JE VARČEVANJE V VZAJEMNIH SKLADIH VARNO?**

Preko naložbe v sklad svojega denarja ne investiraš samo v eno delnico ali obveznico, temveč imaš v svojem skladu vrednostne papirje iz različnih panog, držav, valut. V primeru, da se eni izmed panog pišejo slabi časi, preko široke porazdelitve tveganja nisi stavljal samo na eno karto, ampak si dobro zavarovan.

- **KAKŠNA JE DONOSNOST VZAJEMNEGA SKLADA?**

Donosnost je odvisna od sestave sklada oz. od tega, ali je delniški, obvezniški ali mešan sklad. Donose sestavljajo dividende delnic, obresti iz fiksno obrestovanih vrednostnih papirjev in bančnega dobroimetja, dobiček iz tečajev pri prodaji vrednostnih papirjev iz sklada, upravičenost do dobička.

- **ČE VARČUJEM V VZAJEMNEM SKLADU, KDAJ IMAM DOSTOP DO SVOJEGA DENARJA?**

Kadarkoli se lahko proda delež v skladu.

- **KJE LAHKO VARČEVALCI SPREMLJAJO, KAJ SE DOGAJA Z NJIHOVO NALOŽBO V VZAJEMNEM SKLADU?**
Dnevno so objavljeni tečaji skladov na spletnih straneh, v dnevnikih časopisih. Stranke imajo tudi dostop do letnih in polletnih poročil.
- **KAKŠEN JE POSTOPEK PRISTOPA K VZAJEMNEMU SKLADU IN KATERE DOKUMENTE POTREBUJEM?**
Ko se stranka odloči za nakup, ji na podlagi osebnega dokumenta, davčne številke in številke transakcijskega računa izdelamo pristopno izjavo k investicijskemu skladu. Na tej pristopni izjavi so podatki o vlagatelju, morebitnem zakonitem zastopniku/pooblaščenču/skrbniku, vplačila (stranka se odloča med enkratnim pologom – najmanj 1000 €, in varčevanjem – možni mesečni, četrtni, polletni ali letni pologi). Na tej pristopni izjavi je naveden tudi transakcijski račun banke s sklicem, kamor stranka vplačuje zneske. Pristopna izjava je še podpisana s strani stranke in banke, naveden je tudi datum sklenitve.
- **KOMU JE NAMENJENO VARČEVANJE V VZAJEMNIH SKLADIH?**
Vsem, ki svojega denarja nekaj časa ne bodo potrebovali. Predlagano trajanje naložbe je za obvezniške sklade 3–5 let, mešane sklade 5–8 let in delniške sklade minimalno 10 let.
- **KDO NADZORUJE POSLOVANJE VZAJEMNIH SKLADOV?**
Za varnost premoženja v skladu in nadzor skrbi Agencija za trg vrednostnih papirjev.
- **KATERI VZAJEMNI SKLADI SO TRENUTNO NAJBOLJ ISKANI (JIH NAJBOLJ PRIPOROČATE) IN ZAKAJ?**
Stranke se v največji meri odločajo za delniške sklade, predvsem zaradi preteklih visokih donosov. Kot svetovalci smo previdnejši in predlagamo razpršitev v več skladov. Trenutno odsvetujemo večja vlaganja v sklade vezane na ZDA in države, ki so gospodarsko vezane na ZDA. Še vedno pa so aktualni ruski, indijski, turški trg ... Za previdne vlagatelje pa predlagamo tudi evropske obveznice.
- **PRISTOP K DOLOČENEMU VZAJEMNEMU SKLADU JE POVEZAN S STROŠKI (VSTOPNO PROVIZIJO). KAKŠNI SO TI STROŠKI IN KAKŠNI SO IZSTOPNI STROŠKI?**
Vstopna provizija je odvisna od sklada, za obvezniške sklade se giblje med 1 in 3 %, za mešane sklade 3 %, za delniške sklade od 4-5 %. Izstopne provizije ni.

4.2.3 Borzno-posredniška hiša Medvešek Pušnik, d.d.

Slika 7: Logotip borzno-posredniške hiše Medvešek Pušnik, d.d.

(Vir: <http://www.prevodi.eu/images/clanki/img106.gif>)

Borzno posredniška hiša Medvešek Pušnik je nastala na podlagi vlaganj podjetij Mibex d.o.o. in Portfolio d.o.o. Ustanovljena je bila januarja, leta 1993, kot Mibex Portfolio, d.d, februarja istega leta pa je postala članica Ljubljanske borze d.d.. V začetku leta 1994 je družba spremenila celotno podobo in ime v Medvešek Pušnik (primka ustanoviteljev).

Pod njene glavne dejavnosti spada upravljanje premoženja strank, borzno posredovanje z vrednostnimi papirji in investicijsko svetovanje.

Družba je že od leta 1994 naprej vodilni upravljavec individualnih portfeljev vrednostnih papirjev in ravno zaradi tega sem se odločila, da obiščem njihovo poslovalnico v Velenju in jim postavim nekaj vprašanj, ki so ključna za našo raziskovalno delo. Z veseljem so me sprejeli in odgovorili na moja vprašanja. Govorila sem z Markom Štorom. Postavila sem mu naslednja vprašanja:

- **ALI SE MLADI ZANIMAJO ZA NAKUP OZ. PRODAJO DELNIC?**
Bolj malo. Nekaj je srednješolcev, ki pridejo, da bi prodali delnice, ki jih že imajo. Za nakup delnic pa se do sedaj ni zanimal še noben srednješolec. Je pa nekaj študentov, ki pridejo k nam z namenom, da bi svoj denar vložili v delnice.
- **PA IMAJO TI ŠTUDENTI, KI PRIDEJO ŽE KAJ ZNANJA O TEM KAKO POTEKA TO POSLOVANJE Z DELNICAMI?**
Večina študentov se pred prihodom k nam pozanima o tem, kako vse skupaj poteka.
- **KOLIKO ZNAŠA MINIMALNI ZNESEK, KI GA JE SMISELNO VLOŽITI V DELNICE?**
Ta znesek se giblje med 1000 in 1500 €.
- **KAKŠEN JE POSTOPEK ZA NAKUP OZ. PRODAJO DELNIC?**
Najprej se mora tisti, ki bi želel trgovati z vrednostnimi papirji, osebno oglasiti v eni izmed naših poslovalnic in osebno podpisati Splošno pogodbo o borznem posredovanju. Če je ta oseba mlajša od 18 let, mora priti z njo eden od staršev. Oseba mora imeti s seboj veljavni osebni dokument, davčno številko in številko transakcijskega računa. S podpisom te pogodbe se osebi odpre trgovalni račun, ki ji omogoča poslovanje z vrednostnimi papirji. Nato se postopek razdeli na dva dela.

V primeru nakupa vrednostnih papirjev mora vlagatelj na svoj trgovalni račun nakazati znesek, ki ga namerava vložiti v vrednostne papirje. Nato vlagatelj borznemu posredniku odda nakupno naročilo (to lahko osebno ali preko telefona) in posrednik ga vnese v trgovalno postajo. Na koncu družba vlagatelju posreduje obračun, ki obsega plačila nakupa vrednostnih papirjev, nakupno provizijo in ostale stroške.

V primeru prodaje vrednostnih papirjev se mora podpisati nalog za prenos vrednostnih papirjev na nov račun imetnika. Delnice so po prenosu shranjene na prodajalčevem trgovalnem računu. Ko želi prodajalec delnice prodati, mora borznemu posredniku oddati prodajno naročilo (to lahko stori osebno ali preko telefona).

- **KOLIKO ZNAŠAJO STROŠKI PRI ODPRTJU RAČUNA, NAKUPU OZ. PRODAJI DELNIC?**

Pri podpisu Splošne pogodbe o borznem posredovanju je potrebno plačati 13,77 €. V to ceno je vključeno odprtje trgovalnega računa in vodenje do konca tekočega leta. Nato morajo fizične osebe ob začetku vsakega novega leta za vodenje trgovalnega računa plačati 6,51 €, pravne osebe pa 50 €. Stranki se pri prodaji oz. nakupu delnic zaračuna 0,9 % provizija, ki pa mora znašati najmanj 16,69 €.

- **KATERE DELNICE SO TRENUTNO NAJBOLJ AKTUALNE?**

To so delnice Krke, Istrabenza, Luke Koper, Telekoma Slovenije in Gorenja.

5 RAZPRAVA

Raziskava je pokazala, da mladi v določeni meri znajo ravnati z denarjem. Ravnanja z denarjem se večina nauči od staršev, vendar menimo, da jim starši ne dajo dovolj informacij in da bi bilo zelo dobro, če bi bile te informacije večkrat predstavljene v kakšnih revijah za mlade, na spletnih straneh, katere mladi obiskujejo. Vsekakor bi bilo potrebno v vsakem od srednješolskih izobraževalnih programov nameniti nekaj ur prav temu.

Rezultati ankete so pokazali, da dijaki sicer poznajo različne možnosti finančnih naložb, vendar pa obstaja vprašanje, kakšno je to znanje. Predvidevamo, da dijaki poznajo naložbene možnosti samo po imenu, na poznajo pa njihove vsebine. Obiski finančnih ustanov so namreč pokazali, da se dijaki še ne informirajo glede možnosti varčevanj oz. finančnih naložb. Te odločitve v glavnem sprejemajo starši.

Primerjale smo tudi dijake po šolah in po predvidevanjih ugotovile, da vedo največ o financah dijaki iz programov storitvene usmeritve. Sledijo jim gimnazijci, za katere je že tako ali tako znano, da imajo zelo veliko splošnega znanja. Najmanj pa o financah vedo dijaki z rudarske, strojne in elektro šole.

Predvsem pa nas je pri rezultatih te ankete presenetilo to, da dijaki ne porabijo vseh denarnih prejemkov v celoti, iz razloga, da želijo varčevati. Njihovo varčevanje je omejeno na transakcijski račun, denarnico ali predal doma. Ne razmišljajo, da bi ta višek denarnih sredstev načrtno vložili v kakšno izmed finančnih naložb.

Na podlagi raziskave smo postavljene hipoteze v večini potrdile:

- Prva hipoteza, da dijaki zaključnih letnikov Šolskega centra Velenje zelo malo varčujejo preko finančnih ustanov, je bila potrjena, saj smo iz analize ankete ugotovile, da dijaki privarčevanega denarja ne vložijo v katero od oblik varčevanj preko finančnih ustanov, ampak ga imajo pri sebi ali na transakcijskem računu. Tako ne poskrbijo za večje oplemenitenje denarja.

- Druga hipoteza, da dijaki ne poznajo vseh možnosti finančnih naložb, je bila in ni bila potrjena. Iz ankete je razvidno, da dijaki poznajo veliko možnosti finančnih naložb – iz tega vidika je hipoteza potrjena. Iz ankete pa je tudi razvidno, da nekateri te možnosti naložb poznajo le po imenih, ne pa vsebinsko – iz tega vidika je hipoteza ovržena.
- Tretja hipoteza, da dijaki Poklicne in tehniške šole za storitvene dejavnosti poznajo več možnosti naložb, kot dijaki ostalih šol Šolskega centra Velenje je bila potrjena. Dijaki Poklicne in tehniške šole za storitvene dejavnosti poznajo finančne naložbe ne samo po imenu, ampak tudi po vsebini. Pri vprašanju, katere vrste vrednostnih papirjev poznajo, so največ poznavanja pokazali dijaki Poklicne in tehniške šole za storitvene dejavnosti. Naložbene možnosti spoznajo preko izobraževalnega programa.
- Četrta hipoteza, da dijaki zelo malo obiskujejo finančne ustanove, saj večino naložb zanje opravijo starši, je bila v enem delu potrjena, v drugem pa ovržena. Potrjena je bila glede obiska borzno-posredniških hiš, saj nam je predstavnik borzno posredniške hiše Medvešek Pušnik povedal, da se mladi zelo malo zanimajo za naložbe v vrednostne papirje, ovržena pa glede obiska bank in zanimanja za varčevanja, saj dijaki precej obiskujejo banke zaradi informacij o možnostih varčevanja.

Vprašale smo se, kdaj pričeti s »finančno vzgojo« in prišle do zaključka, da se izobraževanje začne že v zgodnjem otroštvu s hranilnikom in se nadaljuje z žepnino. Pri tem bi bilo otroka potrebno navajati, da del žepnine privarčuje. Otroku bi pri določeni starosti bilo potrebno razložiti posamezne oblike varčevanja, vendar se pri tem postavi vprašanje, koliko starši, ki so prvi otrokovi »finančni svetovalci«, sploh vedo o tem.

Prav bi bilo, da bi v izobraževalne programe vseh srednjih šol uvedli vsebine s področja poznavanja financ. Ker teh vsebin ne bo tudi v prenovljenih programih, želimo pa prispevati k izboljšanju finančne pismenosti dijakov, predlagamo naslednje dejavnosti:

- V okviru interesnih dejavnosti bi lahko bila organizirana obvezna predavanja za vse dijake, pri katerih bi se predstavile posamezne finančne ustanove, te pa bi predstavile oblike varčevanj in naložb, ki so najbolj primerne za mlade. Ob zaključku predavanj bi se dijaki pretvarjali, da so kupili vrednostne papirje, ki so jih izbrali sami. Njihovo dogajanje na borzi bi redno spremljali in ob koncu leta pripravili poročilo o uspešnosti njihove naložbe. Dijaki bi preko teh predstavitev in navideznih naložb spoznali, kako lahko oplemenitijo svoj privarčevani denar in kakšno je dogajanje na trgu vrednostnih papirjev. Spoznali bi, kako bi lahko s privarčevanim denarjem, ki je sedaj v »nogavicah«, varčevali bolj smotrno.
- V okviru ŠCV bi ustanovili finančni krožek, kjer bi dijaki tedensko spremljali dogajanja na finančnem trgu, se odločili za eno izmed finančnih naložb in tekmovali v tem, kdo je denar bolj donosno naložil. Vsi dijaki šolskega centra bi se lahko za nasvet obrnili na mentorja, občasno pa bi povabili tudi finančnega svetovalca, ki bi dijake seznanil s trenutnim dogajanjem na finančnem trgu. K delovanju krožka bi kot sponzorje povabili finančne ustanove, ki bi ob zaključku šolskega leta finančno nagradile najuspešnejše varčevalce. Ker pa bančno varčevanje prinaša najnižje donose, predvidevamo, da bi se redki varčevalci odločili za to obliko varčevanja. Zaradi tega bi v okviru krožka organizirali tudi razredna varčevanja pri eni izmed bank, preko katerih bi dijaki zbirali denar za maturantsko ekskurzijo.

6 ZAKLJUČEK

Raziskavo o finančni (ne)pismenosti med dijaki zaključni letnikov Šolskega centra Velenje smo opravile v dveh delih. Izvedle smo anketo med dijaki, obiskale pa smo tudi finančne ustanove, kjer smo opravile intervjuje in na podlagi tega ugotovile, da so dijaki finančno nepismeni.

Večina dijakov je v anketnem vprašalniku obkrožila, da pozna vrste finančnih naložb in posamezne vrednostne papirje. Iz istega vprašalnika pa je ugotovljeno, da dijaki denarja, ki ga ne porabijo, ne naložijo v katerokoli izmed ponujenih oblik varčevanja, ampak ga imajo pri sebi ali na transakcijskem računu. Na podlagi tega sklepamo, da dijaki še nimajo izdelanega osebnega finančnega načrta.

S finančnim izobraževanjem bi bilo potrebno pričeti že v zgodnjih otroških letih, pri čemer imajo veliko vlogo starši. Vsekakor pa bi bilo potrebno poskrbeti za finančno izobraževanje, tako v osnovnih kakor tudi v srednjih šolah. Ker pa trenutno takšnih izobraževanj v šolah še ni, smo podale predloge, da bi lahko to potekalo v okviru interesnih dejavnosti in finančnega krožka. S tem bi se finančna pismenost dijakov zelo izboljšala.

7 POVZETEK

Dandanes je upravljanje s financami zelo pomembno v življenju vsakega posameznika, saj pravilne odločitve pri naložbah pomenijo povečanje premoženja, slabe odločitve pa zmanjšanje ali celo izgubo celotnega premoženja. Obstaja veliko možnosti za naložbe, tako finančne kot nefinančne. Na žalost pa ljudje o možnostih naložb še zelo malo vedo. Tako vsaj pravijo raziskave, ki so objavljene v različnih finančnih revijah in časopisih.

Prav zaradi tega smo se odločile, da raziščemo, koliko dijaki zaključnih letnikov Šolskega centra Velenje vedo o financah. V nalogi so predstavljeni pojmi, kot so: vrednostni papirji, osebni stečaj, finančni svetovalec, vzajemni skladi itd. Predstavile pa smo tudi Ljubljansko borzo vrednostnih papirjev, banke in borzno-posredniške hiše.

S predstavniki finančnih ustanov smo opravile tudi intervjuje, ki so bili namenjeni spoznavanju načina poslovanja, hkrati pa smo želele izvedeti, koliko mladi vedo o financah. Tudi same smo preizkusile naše znanje s področja financ, zato smo poprosile predstavnike, s katerimi smo opravile intervju, da nam predstavijo možnosti naložb in razložijo, kako pričeti z varčevanjem ter kako izpolniti obrazce, ki so pri tem potrebni.

Med dijaki zaključnih letnikov Šolskega centra Velenje smo izvedle anketo, ki nam je bila osnova za analizo o tako imenovani finančni (ne)pismenosti. Pri anketi nas je zanimalo, kakšni so viri njihovih finančnih sredstev, na kakšen način ravnaajo z njimi ter katere oblike finančnih naložb poznajo.

8 ZAHVALA

Zahvaljujemo se mentorici Martini Omladič, univ. dipl. ekon., za vso požrtvovalno pomoč, vse nasvete in vedno prisotno prijaznost. Hvala tudi mentorici Renati Vodlan, univ. dipl. ekon..

Naloga ne bi bila napisana v takšni obliki, če nam je ne bi lektorirala Albina Lindič, prof., Sergeji Plavčak, prof., pa se zahvaljujemo za prevod v angleški jezik.

Zahvaljujemo se tudi borzno-posredniški hiši Medvešek-Pušnik, d.d., Abanki Vipa, d.d., in Raiffeisen Krekovi banki Šoštanj, ki so si vzeli čas in odgovorili na naša vprašanja.

9 PRILOGE

1. Splošna pogodba o borznem posredovanju
2. Prodajno naročilo
3. Nakupno naročilo
4. Izjava

 13462 Za fizične osebe	 Medvešek Pušnik Borzno posredniška hiša d.d. Ljubljana Gradnikove brigade 11, 1000 Ljubljana Tel.: 01 586 44 50, Fax: 01 586 44 51 ID za DDV: SI52013120
--	--

Stranki:

1. Medvešek Pušnik Borzno posredniška hiša d.d. Ljubljana, Gradnikove brigade 11, 1000 Ljubljana, ki jo zastopa predsednik uprave Bogdan Pušnik (v nadaljevanju: BPH)
in
2. _____
(ime in priimek, stalno prebivališče)
sklepata naslednjo

--	--	--	--

SPLOŠNO POGODBO O BORZNEM POSREDOVANJU št: _____

1. člen S to pogodbo se BPH zaveže izvrševati nakupe in prodaje vrednostnih papirjev po naročilih in za račun stranke, stranka pa se zaveže BPH za opravljanje teh storitev plačevati provizijo.

2. člen Splošni pogoji poslovanja BPH so sestavni del te pogodbe. S podpisom te pogodbe stranka potrjuje, da so ji bili splošni pogoji poslovanja izročeni pred sklenitvijo pogodbe in da se je imela pred sklenitvijo pogodbe možnost poučiti o njihovi vsebini.

3. člen Podatki o stranki: **GESLO:**

1. davčna št. _____	2. EMŠO: _____
3. telefon: _____ fax: _____ e-mail: _____	
4. osebni dokument: _____ št: _____ Izdajatelj: _____	
5. kraj rojstva: _____	
6. ime banke: _____ št. TR: _____	
7. namen v zvezi z naložbami v vrednostne papirje: (obkroži)	
7.a. pridobivanje kapitalskih dobičkov,	7.b. pridobivanje obresti oziroma dividend,
7.c. izvrševanje glasovalnih pravic iz lastniških vrednostnih papirjev,	7.d. pridobivanje davčnih olajšav
7.e. prodaja vrednostnih papirjev,	
7.f. drugo _____	
8. izobrazba in poklic: _____	
9. dosedanje izkušnje na trgu vrednostnih papirjev in finančne zmožnosti _____	
10. pooblaščenec _____	11. EMŠO: _____
12. kraj rojstva _____	13. davčna številka: _____
14. naslov: _____	

4. člen Borzni posrednik izvrši naročilo stranke po prejetih navodilih kot dober strokovnjak, pri tem mora ostati v njegovih mejah in v vsem paziti na interese stranke, ki so mu vodilo.

5. člen Potrdilo o prejemu naročila, ki ga BPH posreduje stranki v skladu s splošnimi pogoji poslovanja, vsebuje vse z zakoni in podzakonskimi akti predpisane sestavine.

6. člen Obračun o opravljenem poslu, ki ga BPH, v skladu s splošnimi pogoji poslovanja, posreduje stranki po izvršitvi posla, vsebuje vse z zakoni in podzakonskimi akti predpisane sestavine.

7. člen BPH stranki za opravljeno storitev zaračuna provizijo po veljavnem ceniku. Provizijo mora stranka poravnati ob izpolnitvi obveznosti iz sklenjenega posla, ki je bil predmet naročila.

8. člen Pogodba je sklenjena za nedoločen čas in se lahko razveže na zahtevo ene od pogodbenih strank. Odpovedni rok znaša 30 dni.

9. člen Stranki se obvezeta morebitne spore reševati sporazumno. V kolikor sporazumne rešitve spora ni mogoče doseči, je za reševanje spora pristojno sodišče v Ljubljani.

10. člen Pogodba je napisana v dveh izvodih, od katerih vsaka od strank dobi en izvod, in stopi v veljavo z dnem podpisa obeh strank.

Ljubljana, _____ Podpis stranke: _____	 MP BPH d.d. Bogdan Pušnik predsednik uprave
--	--

Priloga 1: Splošna pogodba o borznem posredovanju

 61963 Medvešek Pušnik MP BPH d.d., Gradnikove brigade 11, 1000 Ljubljana tel.: 01/586 44 50, fax 01/586 44 51	Datum: _____ Čas sprejema: _____ Številka: _____								
PRODAJNO NAROČILO									
Poslovalnica _____									
Prodajalec _____, oz. stranke _____									
Št. računa	<table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"><tr><td style="width: 12.5%;"></td><td style="width: 12.5%;"></td><td style="width: 12.5%;"></td><td style="width: 12.5%;"></td><td style="width: 12.5%;"></td><td style="width: 12.5%;"></td><td style="width: 12.5%;"></td><td style="width: 12.5%;"></td></tr></table>								
naročam prodajo _____ lotov vrednostnega papirja _____.									
☐ Evidenca vrednostnih papirjev se vodi v Klirinško depotni družbi. Odprtje in enoletno vodenje računa zaračunavamo 12,51 EUR / 2.997,90 SIT.									
☐ ki je shranjen v depozitu	☐ ki je predan fizično								
CENA:	KRAJ IZVRŠITVE:								
☐ tržna (takoj)	☐ org. trgi Ljubljanske Borze								
☐ tržna s preudarkom *	☐ izven organiziranega trga								
☐ najmanj _____	KOLIČINA:								
TRAJANJE: do _____	☐ vse ali nič								
NAKAZILO SREDSTEV:	☐ najmanj _____								
☐ v celoti na račun	POSREDNIŠKA PROVIZIJA								
☐ delno v višini _____	znaša _____ % od vrednosti								
☐ sredstev naj se ne nakaže	posredovane prodaje, oziroma								
☐ nakazilo sredstev po izjavi	najmanj 16,69 EUR / 3.999,59 SIT.								
<small>* Izvrševalec pri sprejemu naročila s to klavzulo ne odgovarja za posledice izvršitve naročila. Naročilo bo izvršeno v skladu z zakonskimi predpisi, akti Ljubljanske Borze in »Splošnimi pogoji poslovanja« izvrševalca. Borzna provizija in drugi neposredni stroški bodo obračunani posebej. Kot čas sprejema naročila upoštevamo čas prejema potrdila o predaji vrednostnih papirjev.</small>									
Naročil-a: _____	Sprejel: _____								
	☐ prebrano								

Priloga 2: Prodajno naročilo

 44307 Medvešek Pušnik MP BPH d.d., Gradnikove brigade 11, 1000 Ljubljana tel.: 01/586 44 50, fax 01/586 44 51	Datum: _____ Čas sprejema: _____ Številka: _____										
NAKUPNO NAROČILO											
Poslovalnica _____											
Kupec _____, oz. stranke _____											
Št. računa	<table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"><tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr></table>										
naročam nakup											
☐ SIT (vrednostno naročilo)											
☐ lotov vrednostnega papirja _____											
☐ Evidenca vrednostnih papirjev se vodi v Klirinško depotni družbi. Odprtje in enoletno vodenje računa zaračunavamo 12,51 EUR / 2.997,90 SIT.											
☐ Kupec pooblašča borzno hišo za vpis v delniško knjigo za njegov račun.											
CENA:	KRAJ IZVRŠITVE:										
☐ tržna (takoj)	☐ org. trgi Ljubljanske Borze										
☐ tržna s preudarkom *	☐ izven organiziranega trga										
☐ največ _____											
	KOLIČINA:										
	☐ vse ali nič										
	☐ najmanj _____										
TRAJANJE: do _____											
ZAVAROVANJE NAROČILA:	POSREDNIŠKA PROVIZIJA										
☐ predplačilo v višini _____	znaša _____ % od vrednosti										
☐ papirji v depozitu	posredovanega nakupa, oziroma										
☐ drugo _____	najmanj 16,69 EUR / 3.999,59 SIT.										
* Izvrševalec pri sprejemu naročila s to klavzulo ne odgovarja za posledice izvršitve naročila. Naročilo bo izvršeno v skladu z zakonskimi predpisi, akti Ljubljanske Borze in »Splošnimi pogoji poslovanja« izvrševalca. Borzna provizija in drugi neposredni stroški bodo obračunani posebej. Kot čas sprejema naročila upoštevamo čas prejema dokazila o zavarovanju naročila.											
Naročil: _____	Sprejel: _____										
	☐ prebrano										

Priloga 3: Nakupno naročilo

I Z J A V A

V skladu z določbami Zakona o trgu finančnih instrumentov (Uradni list RS, št. 67/2007; ZTFI) spodaj podpisani/a (ime in priimek / firma) _____,
(rojen/a / matična številka) _____, (naslov, kraj / sedež) _____
_____ s podpisom te izjave

- podajam izrecno soglasje k priloženi Politiki izvrševanja naročil strank družbe MEDVEŠEK PUŠNIK Borzna posredniška hiša d.d. Ljubljana (MP BPH d.d.);

- želim, da me družba MP BPH d.d. o spremembah splošnih pogojev poslovanja, o politikah, pravilih ter spremembah le-teh, kakor tudi o drugih pomembnih informacijah, obvešča in seznanja preko spletne strani www.medvesekpusnik.si in e-naslava _____@_____.
(V kolikor želite, da vas o spremembah obveščamo na zgoraj navedeni način, navedite e-naslov. V nasprotnem primeru vas bomo o navedenih spremembah obveščali preko klasične pošte oziroma na drug dogovorjen način.)

V _____, dne _____

(ime in priimek ter lastnoročni podpis/
firma, ime in priimek zakonitega zastopnika
ter njegov lastnoročni podpis in žig)

10 VIRI IN LITERATURA

1. www.finance-on.net/?MOD=show&id=172356, 20. feb. 2007.
2. www.revija.mojedelo.com/revija/razvojkariere.aso?showID=233, 2. maj 2007.
3. www.mojedelo.com/delo/mpd_iskalci_koristno_pregled.aspx?pID=80&showID=1, 2. maj 2007.
4. <http://www.revijakapital.com/kapital/poslovnefinance.php?stevilka=31&idclanka=1230>, 14. nov. 2007.
5. http://www.ilirika.si/abc_investiranja/kaj_je_vzajemni_sklad.aspx, 6. dec. 2007.
6. <http://www.skladi.com/skladi.php>, 6. dec. 2007.
7. http://www.ediplome.fm-kp.si/Mithans_Natasa_20071008.pdf, 7. dec. 2007.
8. <http://www.revija.mojedelo.com/karierni-razvoj/financna-pismenost-kam-investirati-272.aspx>, 19. dec. 2007.
9. <http://www.finance.si/172356?sort=asc>, 19. dec. 2007.
10. <http://www.finance.si/181166>, 19. dec. 2007.
11. <http://www.podjetnik.si/default.asp?KatID=507&ClanekID=3656>, 19. dec. 2007.
12. <http://www.revija.mojedelo.com/karierni-razvoj/financna-pismenost-kam-investirati-272.aspx>, 19. dec. 2007.
13. http://www.gvzalozba.si/magazine.php?a_id=1113&mag=pp&page=article, 19. dec. 2007.
14. http://www.gvzalozba.si/magazine.php?a_id=1113&mag=pp&page=article, 21. dec. 2007.
15. http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rplayer&id=http%3A%2F%2Fwww.rtv slo.si%2Fmedia.php?id=8136426, 21. dec. 2008
16. <http://www.abanka.si/sys/cmepage.aspx?MapaId=300>, 3. feb. 2008.
17. <http://www.kd-group.com/?subpage=264>, 6. feb. 2008
18. <http://www.kd-group.com/?subpage=249>, 6. feb. 2008
19. http://www.ponudba-obrti.com/upload/files/Kaj_je_bankrotiram.doc, 14. feb. 2008.
20. <http://www.komunikeweb.net/free/svetovalec0101.htm>, 28. feb. 2008.
21. <http://www.finance.si/show.php?id=139665>, 28. feb. 2008.
22. <http://www.abanka.si/sys/cmepage.aspx?MapaId=240>, 2. mar. 2008.
23. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=2552>, 3. mar. 2008
24. <http://www.medvesekpusnik.si/mp.asp?Path=37,57>, 5. mar. 2008
25. http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/bajde732.pdf, 12. mar. 2008.
26. <http://www.abanka.si/sys/cmepage.aspx?MapaId=123>, 12. mar. 2008.
27. <http://www.abanka.si/sys/cmepage.aspx?MapaId=121>, 12. mar. 2008.
28. <http://www.abanka.si/sys/cmepage.aspx?MapaId=118>, 12. mar. 2008.
29. http://www.mf.gov.si/slov/menice/prospekt_TZ_SZ_osnutek.pdf, 13. mar. 2008.
30. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=543&sid=JzcknXiz13KpM6yO>, 14. mar. 2008
31. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=688&sid=JzcknXiz13KpM6yO>, 14. mar. 2008
32. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=728&sid=JzcknXiz13KpM6yO>, 14. mar. 2008
33. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=3695&sid=JzcknXiz13KpM6yO>, 14. mar. 2008
34. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=736&sid=JzcknXiz13KpM6yO>, 14. mar. 2008
35. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=738&sid=JzcknXiz13KpM6yO>, 14. mar. 2008
36. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=1023&sid=JzcknXiz13KpM6yO>, 14. mar. 2008
37. http://www.raiffeisen.si/o_nas, 15. mar. 2008.

38. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=1271&tab=PIX&IndexCode=PIX&sid=Otbfh4aMyAMPEoU7>, 17. mar. 2007
39. <http://www.epf.uni-mb.si/ediplome/pdfs/valte-marko.pdf>, 17. mar. 2008
40. <http://www.epf.uni-mb.si/ediplome/pdfs/perko-alenka.pdf>, 17. mar. 2008
41. <http://www.epf.uni-mb.si/ediplome/pdfs/romih-janja.pdf>, 17. mar. 2008
42. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?sid=NB6RVfCiAsrEr5V&doc=1298&date1=1.1.2007&date2=1.10.2007&SecurityId=TLSG&IndexCode=SBI20&x=0&y=0>, 18. mar. 2008
43. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?sid=NB6RVfCiAsrEr5V&doc=1298&date1=1.1.2007&date2=1.3.2008&SecurityId=TLSG&IndexCode=SBI20&x=0&y=0>, 18. mar. 2008
44. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?sid=NB6RVfCiAsrEr5V&doc=1298&date1=1.1.2007&date2=1.1.2008&SecurityId=AB06&IndexCode=SBI20&x=0&y=0>, 18. mar. 2008
45. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?sid=NB6RVfCiAsrEr5V&doc=1298&date1=1.1.2008&date2=1.2.2008&SecurityId=AB06&IndexCode=SBI20&x=0&y=0>, 18. mar. 2008
46. http://vzajemci.com/vz_factsheet.php?imeKratko=KD%20Galileo, 18. mar. 2008.
47. <http://www.prevodi.eu/images/clanki/img106.gif>, 19. mar. 2008
48. BALKOVEC, J. 2000. Skrb za osebno premoženje. 1. natis, Ljubljana, Gospodarski vestnik, 261 str.
49. GLAVNIK, M. 2005. Pošten denarni priročnik: Kaj morate vedeti o ustvarjanju denarja, 1. natis, Ljubljana, Consilium IAM, 138 str.
50. NEISTER, B. 2007. Maks služi jurje: denarni svetovalec za otroke, Celovec, Mohorjeva družba, 144 str.
51. NEKRPEP, Ž. 2008. Kako otroka navajati na denar? Moje finance, 80 (2), str. 56 – 58.
52. MILIČ, M. 2008. K finančnemu svetovalcu, da ali ne? Moje finance, 72 (1), str. 6 – 10.